

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської мови

Формування іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів за умови вивчення англійської як другої іноземної мови (перша - французька)

Випускова кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Виконала:
Студентка 6 курсу
Спеціальності 014
Середня освіта
Спеціалізації 014.021
Мова і
література (англійська)
Настас Анна Ігорівна
Керівник: к.п.н., доц.
Шибя А.В.
Рецензент: к.ф.н, доц.
Батринчук З.Р.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від «__» _____ 2022р.

зав. кафедри _____ проф. Єсипенко Н.Г.

Чернівці - 2022

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
ВСТУП.....	7
Розділ 1. Теоретичні засади формування іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів.....	10
1.0. Вступні зауваження.....	10
1.1. Зміст та структура іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів.....	10
1.2. Вікові особливості учнів старших класів	17
1.3. Особливості навчання іноземних мов учнів старших класів.....	22
Висновки до розділу 1.....	25
Розділ 2. Особливості формування компетентності в говорінні англійською, як другою іноземною мовою, учнів старших класів.....	27
2.0. Вступні зауваження.....	27
2.1. Важливість та особливості навчання другої іноземної мови в школі.....	27
2.2 Основні методи формування іншомовної компетентності в говорінні в старшій школі.....	34
2.3. Метод проєктів як умова формування іншомовної компетенції в говорінні учнів старшої школи.....	39
Висновки до розділу 2.....	47
Розділ 3. Експериментальна перевірка ефективності методу проєктів у формуванні компетентності в говорінні англійською мовою як другою іноземною, учнів старших класів	48

3.0. Вступні зауваження.....	48
3.1. Організація та проведення пробного навчання.....	48
3.2. Інтерпретація результатів пробного навчання.....	59
Висновки до розділу 3.....	67
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
Додатки	

SUMMARY

The modern requirements for the foreign language proficiency in secondary school include future specialists' foreign language communicative competence. It is defined as a certain level of language proficiency, speech and social-cultural set of knowledge, skills and abilities.

The practical implementation of the European integration course chosen by Ukraine guarantees significant transformations of most modern society components and the problem of reforming school education occupies an important place in public policy. In such circumstances, the most relevant is the development of communication skills in a foreign language, including English, in order to share experiences and information with colleagues from different countries, the joint projects implementation and original ideas.

Among the important competencies presented in the concept of the New Ukrainian School is the student's ability to communicate in foreign languages. The Common European Framework of Reference for Languages also focuses on preparing students to interact with foreigners in various public life areas. Thus, the formation of students' foreign language competence is an integral part of the educational process at school.

In today's conditions, it is considered more appropriate to speak even several languages. This helps to increase opportunities for successful career growth, professional realization.

Different aspects of learning speaking foreign language were addressed in their research by N. I. Gez, E. S. Kuzmina, O. B. Tarnopolsky, N. I. Zhinkin, I. A. Zimnia.

The specifics of teaching a second foreign language in secondary school were studied in the works of A. O. Anisimova, M.V. Baryshnikova, I.L Bim, G. V. Davidenko, B.A. Lapidus, B. M. Marunovich, V.V. Safonova, C.P. Shatilov.

However, despite the availability of scientific, pedagogical and methodological developments, the study of English as a second foreign language requires additional research.

The purpose of the research is to theoretically substantiate, define and specify the formation process of secondary school students' foreign language competence in speaking.

To achieve the above goal, the following **tasks** were set:

- to analyze the content of competence in speaking English as a second foreign language;
- to study secondary school students' age characteristics;
- to determine the main methods of forming foreign language competence in speaking at a secondary school;
- to analyze the method of projects as a means of forming foreign language competence in speaking;
- experimentally test the effectiveness of the project method for the formation of secondary school students' foreign language competence in speaking.

The object of the research is the formation process of foreign language competence in speaking at a secondary school.

The subject of the research is the use of the project method for the formation of secondary school students' English-language competence in speaking.

A set of **research, theoretical and empirical methods** were used to solve the set tasks: theoretical methods, analysis, synthesis, generalization; descriptive method (description and analysis of information), comparative method (comparison of

different views on the components of competence in speaking), observation, questioning, studying and generalization of pedagogical experience, action research.

The practical value of the research lies in the fact that the recommendations regarding the use of the project method for the formation and development of English speaking competence can be used in the educational process of secondary education institutions.

Structure: the paper consists of an introduction, three parts, conclusions and a list of used sources, applications.

ВСТУП

Практична реалізація курсу на євроінтеграцію, котрий обрала Україна гарантує значні перетворення більшості складових сучасного суспільства, і важливе місце в державній політиці займає проблема реформування шкільної освіти. Особливо, у сучасних умовах швидкого розвитку українського суспільства суттєво зросла необхідність в освічених, інтелектуально розвинених, креативних людях, які здатні неординарно і гнучко мислити, вдосконалювати принципово нові ідеї й ефективні інноваційні технології для різноманітних галузей, а також сприяти ефективній співпраці з іншими людьми, включаючи носіїв різних мов та культур.

За таких обставин найбільш актуальним є продукування навичок спілкування іноземною мовою, зокрема англійською, з метою обміну досвідом та інформацією з колегами з різних країн, запровадження спільних проєктів та оригінальних ідей.

Серед важливих компетентностей, представлених у концепції Нової української школи, зазначено вміння учня спілкуватися іноземними мовами. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти також основну увагу приділяють підготовці школярів до взаємодії з іноземцями у різних напрямках суспільного життя. Отож, формування іншомовної компетентності учнів є невід'ємною складовою навчального процесу у школі.

Згідно з вимогами чинної програми з англійської мови, старшокласники повинні не лише вміти сприймати автентичні тексти, спілкуватися у письмовій формі, а й розуміти на слух Звисловлювання співрозмовника.

В умовах сьогодення вважається більш доцільним володіння навіть декількома мовами. Це сприяє збільшенню можливостей успішного кар'єрного росту, професійної реалізації.

До різних аспектів навчання іншомовного говоріння зверталися в своїх дослідженнях Н. І. Гез, Є. С. Кузьміна, О. Б. Тарнопольський, Н. І. Жинкін, І. А. Зимня.

Специфіка навчання другої іноземної мови в середній школі досліджувалася в роботах А. О. Анісімової, М. В. Барішнікова, І.Л. Бім, Г. В. Давиденко, Б. А. Лапідуса, Б. М. Маруневич, В. В. Сафонової, Н. С. Форкун, С. П. Шатілова. Проте, незважаючи на наявність науково-педагогічних та методичних напрацювань, питання вивчення англійської мови як другої іноземної потребує додаткового дослідження.

Мета дослідження — теоретично обґрунтувати, визначити та конкретизувати процес формування іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів за умови вивчення англійської як другої іноземної мови.

Для реалізації вищезазначеної мети було поставлено наступні **завдання**:

- проаналізувати зміст компетентності в говорінні англійською мовою, як другою іноземною учнів старших класів;
- дослідити вікові особливості учнів старшої школи;
- визначити основні методи формування іншомовної компетентності в говорінні в старшій школі;
- проаналізувати метод проєктів як засіб формування іншомовної компетентності в говорінні;
- експериментально перевірити ефективність методу проєктів для формування іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів.

Об'єктом дослідження є процес формування іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів за умови вивчення англійської як другої іноземної мови (перша - французька)

Предмет дослідження – використання методу проєктів для формування англомовної компетентності в говорінні учнів старших класів.

Для вирішення поставлених завдань були використані комплекс **методів дослідження**: теоретичні методи опрацювання науково-методичної літератури: аналіз, синтез, узагальнення; дескриптивний метод (опис та аналіз інформації), зіставний метод (порівняння різних поглядів на складові компетентності у говорінні), спостереження, опитування, вивчення і узагальнення педагогічного досвіду, пробне навчання.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що рекомендації щодо використання методу проєктів для формування й розвитку англomовної компетентності в говорінні можна використовувати в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Апробація роботи: опубліковано статтю “Метод проєктів як умова формування іншомовної компетентності учнів старшої школи” в онлайн збірнику «Магістерські студії» [30, с. 162-168].

Структура: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

1.0. Вступні зауваження

У першому розділі даної роботи ми дослідили підходи до формування іншомовної компетенції в говорінні, як одного з найважливіших засобів здатності особистості використовувати англійську мову в комунікативних цілях. Було виокремлено та охарактеризовано основні компоненти говоріння: діалогічне та монологічне мовлення.

Також нами було проаналізовано вікові особливості учнів старших класів, що впливають на їх успішність. Адже пам'ять старшокласників стає більш тривалою та відповідно удосконалюються засоби запам'ятовування.

1.1. Зміст та структура іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів

Іноземна мова в умовах співіснування народів світу стає засобом міжкультурної комунікації, отож, процес навчання має відповідати вимогам часу. До таких вимог належить в першу чергу набуття учнем відповідного рівня компетентності, тобто здатності використовувати набуті знання, навички та вміння як у фаховій, так і в інших сферах діяльності (М.К. Колкова) [22, с. 25].

Компетентність, як зазначають вказаний науковець та її співавтори, базується на володінні певними компетенціями, вмінні їх реалізувати, удосконалювати в процесі навчальної та трудової діяльності [8, с. 187].

Як стверджує Ткачов А.С., дослідження даного питання потребує насамперед конкретного визначення поняття «іншомовна компетентність». Це поняття було введено Д. Хайзмом, який визначив його як досвід, що дає особі

можливість успішно комунікувати з іншими людьми в середовищі іншомовної культури. На думку автора, ця компетентність поєднує такі складові:

- лінгвістичну (знання правил мови);
- соціально-лінгвістичну (знання правил діалектної мови);
- дискурсивну (володіння правилами побудови смислового висловлювання);
- стратегічну (знання правилами підтримки контакту із співрозмовником). [51, с. 241].

Також, Д.Хайзм одним із перших зробив висновок, що оволодіння мовою передбачає не тільки засвоєння відповідних граматичних і лексичних норм і правил, але й соціальних умов застосування тих чи інших мовних структур.

В 1971 р. почалася робота експертів членів Ради Європи щодо систематизації підходів до викладання іноземних мов та стандартизації оцінок рівнів володіння мовою. Виокремлені стандарти Ради Європи стали теоретичною основою для подальшого дослідження вченими даного питання.

Зокрема, враховуючи ці особливості Дж. ван Ек виокремив, що іншомовна компетентність є інтегративним особистісним утворенням, яке поєднує такі субкомпетенції:

- лінгвістичну (володіння словниковими одиницями і граматичними правилами, що перетворюють лексичні одиниці в осмислене висловлювання);
- соціолінгвістичну (спроможність обирати й використовувати мовні форми і засоби в спілкуванні залежно від його мети, наявної ситуації та соціальних ролей учасників комунікації);
- дискурсивну (здатність правильно розуміти різноманітні види комунікативних висловлювань, а також утворювати цілісні, логічно пов'язані між собою висловлювання різних функціональних стилів);

- соціокультурну (знання культурних особливостей представників різних культур, їх звичок, звичаїв, норм поведінки і етикету; уміння на основі їх врахування розбудувати ефективну взаємодію з цими людьми);
- соціальну (присутність бажання й уміння співпрацювати з носіями інших мов, здатність оптимально використовувати різні вербальні й невербальні засоби та стратегії поведінки) [51, с 242].

Також в процесі розвитку України в напрямку євроінтеграції важливе та першочергове значення має «План дій щодо створення єдиного європейського індикатора провідних компетентностей».

У цьому документі обгрунтовано, що іншомовна компетентність поєднує в собі такі три складові: лінгвістичну (засвоєння знань про іноземну мову як систему, їх використання в мовленнєвій діяльності); соціальну (включає соціокультурну, соціолінгвістичну та професійну складові, що дозволяють використання іноземної мови як засобу соціокультурного розвитку особистості, збагачення знаннями нової культури); комунікативну (спроможність використання мови в процесі комунікації, що передбачає підпорядкування власних висловлювань існуючим у певній мовній системі правил [28, с. 202].

Наукові концепції передових закордонних учених та теоретичні постанови європейських нормативних документів, що регламентують процес навчання іноземних мов, утворили теоретичну основу розуміння вітчизняними вченими сутності, структури та змісту іншомовної компетентності особистості.

Вчені М. Паласюк та О. Чорна зазначають, що іншомовна компетентність особистості інтегрує в собі сукупність компетенцій щодо володіння іноземною мовою в поєднанні з іншими знаннями, вміннями, навичками, котрі формують можливість особистості розв'язувати питання, які виникають у професійному та соціокультурному середовищах. За висновками вчених, ця компетентність охоплює такі складові:

- лінгвістична компетенція (знання мовних засобів; знання мовного матеріалу, правил його оформлення та використання їх на практиці);
- тематична компетенція (оволодіння екстралінгвістичними засобами);
- прагматична компетенція (спроможність особистості логічно пов'язувати речення з метою формулювання зв'язних фрагментів мовлення);
- соціокультурна компетенція (володіння соціокультурним контекстом);
- компенсаторна компетенція (здатність досягти взаєморозуміння з іншими людьми);
- навчальна компетенція (спроможність користуватися довідковою літературою для забезпечення засвоєння мови з метою спілкування);
- комунікативна компетенція (спроможність спілкуватися та взаємодіяти зі співбесідником) [35,53].

Н. Мельник обґрунтовує, що іншомовна компетентність – це інтегративний феномен, який поєднує в собі цілу спектр спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок, котрі уможливають успішність здійснення мовленнєвої діяльності в окремих ситуаціях спілкування. Оволодіння цією компетентністю потребує від особистості усвідомлення й засвоєння мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоепії, семантиці, стилістиці, а також здатність правильно застосовувати засвоєні правила в усіх видах людської діяльності, які потребують використання певної іноземної мови.

Авторка зокрема уточнює, що дана компетентність виявляється в першу чергу в здатності особистості адекватно, доцільно і практично користуватися мовою в певних ситуаціях, висловлюючи свої думки, наміри, прохання за допомогою різноманітних мовних, позамовних (міміка, жести, рухи) та інтонаційних засобів виразності мовлення [28, с.23].

Говоріння – це усна форма мовленнєвої діяльності, завдяки якій здійснюється процес передачі інформації у вигляді діалогу або монологу. Воно може бути представлено одній особі або групі людей.

Діалогічне мовлення – це акт мовної комунікації двох або декількох людей. Як і будь-яка інша діяльність, акт говоріння завжди має певну мету, мотив, в основі якого лежить потреба; предмет – думки того, хто говорить; продукт – висловлювання (діалог або монолог) і результат, який може виражатися у вербальній або невербальній реакції на висловлювання. Під час розмови, кожен учасник по черзі приміряє на себе роль як оповідача, так і слухача [32,с. 146].

Діалогічний тип мовлення має свої особливості:

- експресивність – проявлення власного ставлення мовця до обговорюваної теми, за допомогою лексичних і граматичних засобів;
- задіювання невербальних засобів спілкування – супроводження усного мовлення мімікою, жестами, реакціями співбесідників;
- спонтанність – вислови учасників розмови, які неможливо передбачити;
- двостороння взаємодія – залученість кожного з учасників комунікації до обговорюваної теми [3, с. 306].

Діалогічне мовлення містить такі комунікативні функції: повідомлення, запит, обмін думками, переконання одне одного, прохання. За допомогою кожної з цих функцій створюється новий вид діалогу, який має свої особливості. Діалогічне мовлення має бути вмотивоване. Тобто, задача вчителя сформувати на уроці атмосферу повної довіри та натхнення. Тільки тоді в учнів буде бажання до взаємодії [32, с. 146].

Виокремлюють такі мовні особливості діалогічного мовлення:

- еліптичність – використання скороченого речення, яке повноцінно передає сенс сказаного;

- домінування простих речень;
- часте вживання мовних кліше – сталих виразів та заповнення пауз короткими словами. Необхідність у них з'являється через непередбачуваність реплік співбесідників [3, с. 302].

Компетентність учнів у веденні діалогу проявляється в таких уміннях: вдало почати розмову, використовуючи ініціативну фразу; вчасно реагувати на звернення співрозмовника; підтримувати розмову, ініціюючи співрозмовника оцінюванням його реплік; оперувати різними типами діалогів [27, с. 147]

Монологічне мовлення – неперервне висловлювання однієї людини, спрямоване на одну або декількох осіб. Монологічне висловлювання – це особливе і складне вміння, яке необхідно спеціально формувати. Монолог безпосередньо спрямований до співрозмовника та передбачає висловлювання однієї особи. Це активний і довільний вид мовлення, для здійснення якого мовець повинен мати якусь тему і вміти побудувати на її основі своє висловлювання або послідовність висловлювань.

Тому, компетентність у монологічному мовленні є «здатністю реалізувати усно мовленнєву комунікацію у монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання». Компетентність у монологічному мовленні потребує вміння розповідача формувати й корегувати свою доповідь під час подачі її до аудиторії згідно з комунікативною ситуацією, цілями та правилами спілкування [3, с. 340].

Монологічне мовлення реалізує такі комунікативні функції:

- інформативну – надання детального опису певних явищ чи подій;
- впливову – намір змінити ставлення слухачів до будь-яких дій, поглядів та думок;
- експресивну – вивільнення потоку думок, супроводжуваних збудженим емоційним станом мовця;

➤ розважальну – доповідь з метою розваги аудиторії.

Для реалізації під час говоріння кожної з перелічених функцій використовуються особливі типи монологічного мовлення:

1) монолог-опис – надання детальної характеристики явищ з переліком їх ознак;

2) монолог-розповідь – тип висловлювання, в якому зображений динамічний процес, коли дія зображується у своєму розвитку протягом деякого часу;

3) монолог-міркування – постановка проблеми й роздуми на цю тему, у ході чого робляться висновки за допомогою причинно-наслідкових зв'язків; такий монолог має за мету переконання слухачів [7, с. 43]

Дослідники пропонують перелік спеціальних вмінь, які показують рівень компетентності учнів у здатності формувати монологічне висловлювання. До цього переліку відносяться вміння логічно поєднувати частини висловлювання в структуровану доповідь, вміння широко описати обрану тему, вміння правильно й широко наповнити свою доповідь мовними засобами іноземної мови, вміння вдало оперувати набутими знаннями з описуваної теми та використовувати їх у контексті інших тем, вміння комбінувати декілька тем за допомогою спільних деталей [32, с. 167-170].

Будь-який акт комунікації починається з комунікативного наміру, тобто, спонукання до висловлювання, що є початком розмови людини. Комунікативний намір визначає причину початку висловлювання мовця, який може стверджувати свою думку, спонукати до чогось або просто питати про щось співбесідника. На цьому етапі мовець чітко розуміє, про що він буде говорити. Він має основну думку, яку доповнює додатковими фактами у ході висловлювання. Наступним етапом є оформлення думки за допомогою пошуку мовних засобів. Цей процес спочатку здійснюється у внутрішньому мовленні, де й створюється мовленнєва схема висловлювання. Внутрішньому мовленню

притаманна еліптичність та згорнутість, воно не має звукового відтворення в усному мовленні. На наступному етапі формується висловлювання за допомогою голосового апарату шляхом інтонування, що має назву зовнішнього, або озвученого, мовлення. Усне висловлювання контролюється слухом, тому воно корегується відповідно до замислу [3, с.305].

Підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновок про те, що іншомовна компетентність являє собою інтегративне особистісне утворення, що забезпечує спроможність людини здійснювати успішну комунікацію з носіями іншої мови на основі засвоєння відповідної мовної системи, а також умінь оптимальним способом використовувати ці знання в конкретних соціокультурних контекстах.

Розвиток навичок усного мовлення є однією з найголовніших складових оволодіння іноземною мовою. Монологічне та діалогічне мовлення характеризується деякими лінгвістичними особливостями. У монологі той, хто говорить висловлює в розгорнутій формі своє розуміння навколишніх подій, своє бачення світу, свої думки, наміри, свою оцінку подій, іноді передає думки інших. На відміну від діалогічного мовлення монолог характеризується розгорнутістю, пов'язаного з прагненням достатньо повно виразити зміст висловлювання. Це вимагає використання поширених конструкцій, їх оформлення за допомогою нормативних граматичних засобів і стиля вимови.

Також, слід зазначити, що при навчанні усному спілкуванню важливо перш за все створити мотив, тобто поставити учня в таку ситуацію, щоб у нього виникла необхідність, потреба, бажання долучитися до спілкування іноземною мовою.

1.2. Вікові особливості учнів старших класів

Іноземна мова вимагає значно ширшого набору різноманітних навчальних умінь, тому що практичне оволодіння іноземною мовою

передбачає високий рівень розвитку мовних умінь з читання, усного мовлення, аудіювання й письма. Кожне із цих умінь є складним психофізіологічним утворенням й може бути розділене на складові вміння і відповідні їм навчальні вміння. Водночас для засвоєння мовного матеріалу (лексики,граматики, фонетики) потрібні також певні навчальні вміння, формування котрих тісно взаємопов'язано з віковими особливостями.

Навчання в старшій школі (10-11 класи) відповідає підлітковий вік учнів, який охоплює період з 15 до 17 років. На думку психологів, цей вік – надзвичайно складний період психічного розвитку як для самого підлітка, так і для оточуючих його людей, протягом якого здійснюється бурхливе зростання організму й розвитку психіки [17, с. 141].

З одного боку, за рівнем та особливостями психічного розвитку підлітки ще не повністю вийшли з дитинства, а з іншого – вони вже стоять на порозі дорослого життя, у їхній поведінці реально виражається спрямування на дорослі форми взаємин і ставлення. Об'єктивної дорослості в них ще немає. Суб'єктивно вона виявляється в новому ставленні до навчання. У підлітків розвивається прагнення до самоосвіти. І цього не можна не враховувати в навчальному процесі.

Важливим психічним новоутворенням підліткового віку є розвиток довільності всіх психічних процесів під впливом насамперед нових, вищих вимог з боку навчальної діяльності. Підліток уже в змозі самостійно концентрувати свою увагу, пам'ять, мислення, уяву, певною мірою регулювати власні емоційно-вольові процеси тощо [12, с. 80].

Тому успішність навчання іноземної мови залежить від багатьох факторів. Зокрема, велике значення для навчання учнів говоріння має сукупність потреб та мотивів особистості, які визначають головний напрям її поведінки. У загальній психології мотив трактується як спонукання до дії, пов'язане із задоволенням певної потреби; мотивація як сукупність мотивів, що

спонукають людину до активної діяльності [3, с. 276], тобто потреби становлять сутність, основну рушійну силу різних видів людської активності, а мотиви є конкретними різноманітними виявами цієї сутності.

Дослідженнями психологів встановлено, що структура мотивів учіння в підлітків ускладнюється, у них поєднуються широкі соціальні мотиви (усвідомлення обов'язку, суспільної важливості набування знань, їхня роль у підготовці до життя, до майбутньої професії) із власне пізнавальними особистими мотивами (прагнення пізнати щось невідоме, утвердити свою позицію в колективі та ін.) [17, с. 177].

Старшокласники є вже самостійними представниками суспільства, які мають власні цінності, мову, норму поведінки, стиль тощо, тому вони вимагають від інших відповідної поваги та рівноправ'я [48, с. 274].

Беручи до уваги даний аспект, ми можемо наполягати, що на кожному уроці англійської мови вчитель має звертати увагу на індивідуальність учня, особливо при формуванні іншомовної компетентності, яка є складним та тривалим процесом, який вимагає значної концентрації, впевненості та високих вмінь мови.

Науковці довели, що іншомовна компетентність – це невід'ємна складова комунікативної мовленнєвої компетентності, яка знаходить своє відображення в усній та письмовій діяльності учнів старших класів. Вона формує важливу функцію в професійних та академічних сферах життя. Тому учні під час процесу формування мають бути впевнені в собі та своїх уміннях. Вчитель як координатор роботи на уроці має створювати необхідні умови для розвитку особистостей учнів, зокрема їх продуктивної активності. Віковою особливістю даного періоду є зміна характеру потреб, які починають перетворюватись на опосередковані, усвідомлені та довільні.

Учні старших класів вже мають можливість керувати своїми потребами відповідно до мети свого подальшого життя. Завдання вчителя полягає у

поєднанні усвідомлених потреб учнів із необхідністю формування іншомовної продуктивної сторони мови. Вчитель має показати на прикладі переваги вивчення та користування іноземною мовою [42,с. 237].

Передові психологи, такі як О.І. Власова, М.В. Савчин, D.E. Papalia зазначають, що пам'ять старшокласників набуває мимовільного запам'ятовування і саме від організації розумової діяльності залежить їх продуктивна активність на уроці іноземної мови. Мимовільне запам'ятовування притаманне лише тоді, коли учні зацікавлені у вивченні предмета. Вчитель, у свою чергу, має активувати зацікавленість та перспективу вивчення, наприклад використовувати новітні технології, нестандартні методики тощо [70, с. 307].

Заслуговує уваги думка, що пам'ять учнів старших класів диференціюється на загальну та спеціальну. Загальна пам'ять стосується кола усіх відомих інформаційних джерел. Вона характеризується швидким забуванням певних феноменів. Спеціальна пам'ять являє собою менше коло інформації, але характеризується вибірковістю особистості учня відповідно до визначених інтересів [47, с. 98]. Вона стосується більш чітко визначених феноменів, які входять в активний словник учнів старших класів.

Завдання учителя на даному етапі полягає у формуванні продуктивної сторони іноземної мови у спеціальній пам'яті учнів старших класів за для подальшого активного використання. Отже, розглядаючи вікові особливості учнів старших класів, вчитель краще розуміє на що першочергово потрібно звертати увагу під час формування іншомовної компетентності.

О.В . Хоменко у своєму дослідженні стверджує, що можна простежити наявність зв'язку між певними сторонами психічного розвитку старшокласників та змістом навчання, зокрема в таких точках зіткнення [52]:

1. Особистість старшокласника спрямована на майбутню професійну діяльність. Це сприяє розвитку професійних інтересів, прагненню до засвоєння

інформації про об'єкт їх підвищеного інтересу тощо. Тому виникає необхідність у виділенні, в межах позамовного компонента, окремої сфери спілкування, в якій предметний зміст спілкування адекватно відображав би професійний напрямок розвитку особистості старшокласника.

2. У старшокласників спостерігається синтез відносно високої абстрактно-логічної форми мислення та висхідної тенденції до регуляції власної та чужої поведінки. Такий синтез детермінує появу в аналітичній діяльності старшокласника критичних рис, причинного пояснення явищ, прагнення до обговорення проблем, які їх хвилюють, тощо. Отже, підтверджується висновок про те, що способом організації предметного змісту спілкування в старших класах має бути проблема.

3. Мислення старшокласників характеризується високим рівнем узагальнення, абстрагування, їх пам'ять та увага спеціалізуються у відповідності до спрямованості особистості. Мають місце суттєві зміни в комунікативному розвитку старшокласників. Все це передбачає, з одного боку, необхідність у відповідному мовленнєвому матеріалі, оскільки ускладнюється мовлення старшокласників, актуалізуються функції регуляції та узагальнення, а також використання в навчальному процесі письмових та аудіотекстів автентичного характеру. З другого боку, виникає необхідність в нових мовленнєвих вміннях, нерозвинутих на попередніх ступенях навчання, які забезпечують реалізацію функцій регуляції та узагальнення, наприклад, вміння спілкуватися в такій організаційній формі як дискусія [52, с. 14].

Підсумовуючи зазначимо, знаючи вікові особливості учитель як координатор роботи може згрупувати учнів та показати перспективу продукування іноземної мови у сучасному полікультурному світі.

1.3. Особливості навчання іноземних мов учнів старших класів

Головна мета навчання іноземної мови у старшій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і письмовій формах у межах сфер і тематики, визначених програмою для кожного рівня (стандарту, академічного, профільного), дотримуючись традицій і норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається.

Іноземна мова як базовий загальноосвітній предмет є обов'язковим компонентом усіх видів профілів. На викладання цього курсу передбачено три тижневі години. Якість оволодіння предметом на завершення 11-го класу має досягти рівня B1 (згідно з термінами Ради Європи). Навчання здійснюється відповідно до рівня стандарту, зміст якого визначено чинними навчальними програмами [38, с. 56].

Характеризуючи основні компоненти пізнавальних процесів старшокласників, зазначимо їх характерні відмінності від початкового та середнього періодів навчання у школі. Сприймання стає довільним, пам'ять – тривалою, також вдосконалюються засоби запам'ятовування. Серед головних особливостей розглядають також перехід до вищих рівнів абстрактного та узагальнюючого мислення, що проявляється у застосуванні учнями старших класів таких методів логічного пізнання та дослідження об'єктів як аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, конкретизації тощо [38, с. 63].

Як зазначають психологи, в учнів старших класів переважає в основному довільне запам'ятовування, яке виявляється ефективним в тому випадку, якщо вони усвідомлюють необхідність і доцільність запам'ятовування того чи іншого матеріалу, а також ефективність кінцевого результату. Запам'ятати матеріал допоможе усвідомлення характерних особливостей цього матеріалу, співвіднесення і смислове групування об'єктів запам'ятовування, а також опора на інтенсивну роботу.

З розвитком мислення учнів старших класів, значно розвивається і такий пізнавальний компонент як увага, зростає її обсяг, стійкість, підвищується швидкість її переключення, розвивається концентрація.

У зв'язку з ускладненням навчального матеріалу у старших класах, активізується також увага, посилюється самоконтроль за нею, розвиваються самостереження та самоаналіз за власними психічними процесами [54, с.230].

Процес вивчення англійської мови у старших класах необхідно планувати з орієнтацією на обговорення фактів і явищ суспільного життя, аналізу вимог сучасного ринку праці, перспектив подальшого вступу у вищі навчальні заклади, можливості міжкультурного обміну та спілкування.

Старшокласники краще запам'ятовують мимовільно те, що виступає як перешкода, утруднення в їхній діяльності (А.О. Смирнов). Окрім того, мимовільно запам'ятовується і те, що пов'язано з наявними в учнів потребами, запитами та інтересами, їхніми планами на майбутнє, що викликає в них сильний емоційний відгук (Г.С. Костюк). Для такого типу пам'яті особливо актуальними є рефлексивні способи і прийоми роботи з навчальним матеріалом на уроках ІМ (опорний конспект, алгоритм, сінквейн, інтелект-карта, кластер тощо) [38, с. 14-15].

З розвитком мислення учнів старших класів, значно розвивається і такий пізнавальний компонент як увага, зростає її обсяг, стійкість, підвищується швидкість її переключення, розвивається концентрація. У зв'язку з ускладненням навчального матеріалу у старших класах, активізується також увага, посилюється самоконтроль за нею, розвиваються самостереження та самоаналіз за власними психічними процесами [54, с. 229].

Особливості проведення уроку англійської мови на старшому ступені навчання загальноосвітньої школи (рис.1.3.1) передбачають систематизацію та узагальнення знань, здобутих раніше, та орієнтацію на практичний аспект

застосування даних знань, можливість використання їх для майбутньої спеціальності.

Рис. 1.3.1 Основні фактори навчання англійської мови у старших класах [54, с. 230]

Механізм реалізації педагогічної функції у процесі викладання англійської мови у старших класах зводиться до практичних аспектів використання мови. Процес оволодіння іноземною мовою набуває ознак автономності та націлений на подальший розвиток міжкультурної компетенції. Рівень володіння англійською мовою на момент закінчення старшої школи повинен відповідати рівню B1+ згідно із «Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [36, с. 121]. Тобто, випускники загальноосвітньої школи повинні вільно спілкуватись з носієм мови на повсякденну тематику, бути обізнаним у традиціях та звичаях англійських країн, висловлювати свою думку, опираючись на засвоений у школі базовий лексичний мінімум.

Виходячи з цього, вчитель англійської мови повинен допомогти учням підтримати інтерес до вивчення іноземної мови, пояснити важливість таких загальних цінностей в контексті глобальної освіти як толерантність, гендерна рівність, співпраця, інклюзивне навчання, діалог культур. Важливим аспектом є не лише знання лексики, а й її використання у межах реального чи віртуального спілкування. Організація уроку англійської мови має обов'язкового враховувати особливості вікового періоду учнів, опираючись на аналіз базових компонентів пізнавальних процесів. В загальному, основна мета вивчення англійської мови у старших класах загальноосвітньої школи – вдосконалення компонентів іншомовної компетенції, усвідомлення загальнолюдських, культурних цінностей кожного народу, готовність до саморозвитку, засвоєння навичок самостійної роботи.

Висновки до розділу 1

Входження України до світового співтовариства та її активна участь у заходах міжнародного рівня формує необхідність підготовки учнів, які б володіли іноземною мовою на рівні, що дозволить їм будувати взаємовигідний діалог у сфері професійного спілкування. Вимоги чинної програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів та рекомендації Ради Європи наголошують на створенні умов для формування в учнів вміння володіти такими мовними засобами і мати розвинуті навички спілкування, які необхідні для реальних професійних сфер і ситуацій.

Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив описати зміст поняття «іншомовна компетентність», як інтегративного феномену, який поєднує певний ряд спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок, котрі формують успішність здійснення мовленнєвої діяльності в обумовлених ситуаціях спілкування.

Важливим є те, що іншомовна компетентність інтегрує в собі такі три компоненти: лінгвістичний, соціальний, комунікативний. Тому першочерговим є розвиток діалогічного та монологічного мовлення, як основних компонентів компетентності в говорінні.

Також вдалося описати вікові та психологічні особливості учнів старших класів, які впливають на успішність навчання іноземної мови. Адже старшокласники є вже самостійними представниками суспільства, які мають власні цінності, мову, норму поведінки, стиль.

Аналіз наукових досліджень дозволяє стверджувати, що процес вивчення англійської мови у старших класах вимагає окремого планування з орієнтацією на виокремлення фактів і явищ суспільного життя, аналізу потреб сучасного ринку праці, перспектив подальшого вступу у вищі навчальні заклади, можливості міжкультурного обміну та спілкування.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ АНГЛІЙСЬКОЮ, ЯК ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ, УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

2.0. Вступні зауваження

Загальні міжнародні тенденції, поява інноваційних технологій сприяють необхідності вивченню іноземних мов. Якщо раніше такі знання були потрібні лише для працевлаштування, то сьогодні немає такої сфери людської діяльності, де б не використовувались іноземні мови. Знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному світі, де спілкування іноземними мовами й обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення.

У цьому розділі ми розглянемо важливість та необхідність вивчення другої іноземної мови, методи формування англомовної компетенції в говорінні, зокрема, метод проєктів, як основоположного засобу формування комунікативних здібностей школярів.

2.1. Важливість та особливості навчання другої іноземної мови в школі

Процес інтелектуального та мовного виховання учнів дає можливість визначати нові напрямки в розвитку освіти, які пов'язані з переглядом її основних компонентів: призначення, змісту, критеріїв, ефективності форм та методів навчання, функції викладача. У процесі отримання мовної освіти людина накопичує досвід емоційно-вольового відношення до навколишнього світу, людей, що дає їй можливість, з одного боку, самовдосконалюватись, розвивати свою психіку та внутрішній світ, а з іншої – підтримувати взаємовигідні стосунки з соціальним середовищем. Крім того, в процесі мовної освіти накопичується досвід творчої діяльності, необхідний для вирішення різноманітних проблем життя та діяльності [22, с.24].

Процес оволодіння іноземною мовою відбувається в період формування наукового та морального світогляду особистості. Соціально-культурні умови сприяють тому, що в учнів мотиваційний фактор не тільки розвивається, але й змінюється змістовно, що, у свою чергу, приводить до формування різних якостей особистості, необхідних для успішного оволодіння усним мовленням на іноземній мові [44,с.3].

Розширенню даної тенденції сприяє розвиток спектра мов, які вивчаються, рівномірне оволодіння іноземними мовами на початковому етапі навчання, вивчення другої іноземної мови у середньому навчальному закладі. Варто врахувати, що знання іноземних мов позитивно впливає на процес соціалізації, неперервного вдосконалення особистості, зростання її загальної освіченості і культури, відповідає міжнародним тенденціям, документам Ради Європи і ЮНЕСКО, в яких виділяється необхідність володіння сучасною освіченою людиною як мінімум двома іноземними мовами.

Одразу зазначимо, що за вимогами сьогодення важливим є не лише укладання Концепції загальної середньої освіти, в якій підкреслюється розвивальна, культурологічна домінанта сучасної освіти, але й розробка Концепції навчання другої іноземної мови. У цій концепції сформульовані основні завдання у сфері опанування учнями загальноосвітніх навчальних закладів другої іноземної мови. Ці завдання визначені таким чином [22, с. 25]:

- сприяти формуванню сучасної особистості, готової до діалогу культур;
- розвивати в учнів уміння соціальної взаємодії;
- формувати толерантне ставлення до народів, мова яких вивчається;
- ознайомити учнів із способом і стилем життя однолітків, мова яких вивчається;

- ознайомити учнів із молодіжною субкультурою, яка перебуває за межами їхнього власного мовного простору;
- розвивати готовність до досягнення взаєморозуміння, знаходження компромісів.

Різносторонній розвиток особистості означає не стільки різноманітні та глибокі знання про різні аспекти соціальної та природної дійсності, наявність достатньо багатой сфери вмінь та навичок, володіння іншими мовами, скільки широту інтересів людини, її здібність віднестись з потрібною увагою, зацікавленістю до всього того, що є значимим для людей. Розвинута особистість здатна проявити достатньо широкі інтереси в галузі додаткового вивчення мови. На даному етапі як ніколи актуалізується необхідність надати учням можливість вивчити не одну, а дві іноземні мови, оскільки ХХІ століття, за визнанням ЮНЕСКО, – століття поліглотів. Адже на практиці навчання іншій іноземній мові в багатьох регіонах країни вже давно ведеться, і необхідно законодавчо його закріпити [44, с.6].

Тому, щоб у повністю охопити цю галузь знання та вивести ті першочергові характеристики, які з точки зору освіти необхідні, слід звернути увагу на те, що впливає на ефективне формування культурної особистості, мотивує особистість вивчати іноземну мову. Характерною ознакою в процесі вивчення іноземної мови є те, що мета набуває здібність мотивувати людину.

Вивчення іноземної мови є досить складним багатоаспектним процесом, який включає комплекс особистісних та соціальних особливостей, які спрямовані як на розвиток особистості, так і на формування мовної компетенції.

Успішний початок вивчення будь-якої іноземної мови сприяє створенню високої мотивації до вивчення іноземної мови. Успішність навчання та відношення учнів до предмету у більшій мірі залежить від того, наскільки

цікаво та емоційно вчитель проводить навчання по оволодінню іншомовним спілкуванням.

Але необхідно констатувати, що процес навчання другої іноземної у порівнянні з першою має деякі відмінності.

Нагадаємо складові іншомовної комунікативної компетентності: мовленнєва, лінгвосоціокультурна, мовна та навчально-стратегічна компетентності [32, с.13].

Розглянемо мовленнєву компетентність цього рівня, тобто компетентність в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

При оволодінні фонетичною стороною мовлення особливу увагу необхідно приділяти особливостям вимови тих звуків, які є характерними для другої іноземної мови. Важливим аспектом є також інтонаційний візерунок кожної мови, тому під постійним контролем має бути процес оволодіння різними комунікативними типами речень: ствердження, заперечення, перепитування, спонукання, запит інформації тощо.

В основі навчання лексичної і граматичної сторін мовлення, як зазначено у чинній Програмі, лежить принцип усного випередження, згідно із яким лексичний і граматичний матеріал засвоюється усно в мовленнєвих зразках, після чого має місце аналіз мовних явищ, порівняння із подібними явищами в рідній і другій іноземній мові та подальше використання мовного матеріалу у практиці.

Новий мовний матеріал спочатку пред'являється у певному контексті з метою демонстрації використання його в мовленні, а потім активізується в усному і писемному мовленні за допомогою відповідних вправ. Ці вправи повинні бути комунікативно спрямованими і сприяти формуванню в учнів відповідних мовленнєвих навичок та розширенню знань про функції лексичних одиниць і граматичних структур [22, с. 25].

Технікою читання і письма другою іноземною здобувачі освіти повинні оволодівати з перших уроків, вчитися правильно озвучувати і писати вже відомі літери латинського алфавіту (якщо йдеться про споріднені європейські мови), буквосполучення, здійснювати при цьому аналіз і синтез. У процесі співвіднесення зорового образу слова зі слуховим, читання речень і тексту, написання висловлювань учні стикаються із сильним впливом першої іноземної мови. Для уникнення інтерференції необхідно виконувати спеціальні вправи для формування навичок техніки читання і письма.

У навчанні другої ІМ важливим є також урахування позитивного переносу. За словами Сажко Л.А., позитивний перенос має місце на чотирьох рівнях:

- на рівні мовленнєвомисленнєвої діяльності (чим більше мов знає людина, тим краще розвинуті в неї мовленнєвомисленнєві механізми, наприклад, механізми пам'яті, сприйняття, вибору та комбінування мовних засобів, механізми продукування висловлювання тощо);
- на рівні мови (схожі лінгвістичні явища в рідній та першій іноземній мовах допомагають швидше опанувати ці ж явища в другій іноземній);
- на рівні навчальних умінь, якими учні оволоділи у процесі вивчення рідної та першої іноземної мов; на соціокультурному рівні (соціокультурні знання, які отримали учні у процесі вивчення першої ІМ, можуть бути об'єктом переносу за умови близьких культур) [45, с.118].

Лінгвосоціокультурна компетентність, як зазначає С.Ю.Ніколаєва, складається із соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної компетентностей [34, с. 15]. Соціолінгвістична компетентність дає можливість використовувати саме той мовний і мовленнєвий матеріал, який відповідає контексту спілкування. У процесі оволодіння другою іноземною мовою ця компетентність збагачується завдяки розширенню діапазону мовних явищ виучуваних мов, знання їх використання в життєвих ситуаціях різних культур.

Соціокультурна компетентність, як відомо, передбачає оволодіння знаннями про країну, мова якої вивчається, її географічне положення, природні умови, історію, державний устрій, національні традиції, звичаї, особливості мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв мови тощо. При опануванні другої іноземної мови соціокультурна компетентність учнів набуває значних позитивних змін, адже вони мають можливість пізнавати світову культуру й усвідомлювати місце своєї власної у світовому просторі.

Соціальна компетентність розглядається як здатність комунікувати з іншими людьми. У процесі оволодіння другою іноземною мовою учні навчаються взаємодіяти із представниками різних культур, здійснювати комунікативні наміри, використовуючи знання прийнятих норм поведінки в тому чи іншому мовному середовищі. Характерною ознакою зазначеної компетентності є також вміння поводити себе в процесі спілкування із дотриманням правил етикету.

Особлива увага має приділятися також формуванню навчально-стратегічної компетентності, яка включає навчальну і стратегічну компетентності відповідно. Навчальна компетентність передбачає вміння працювати із підручником, книгою для читання, робочим зошитом, словниками, різними довідниками. Також здобувачі освіти повинні оволодіти технологією виконання найбільш поширених видів вправ і тестових завдань, навчитися користуватися раціональними прийомами розумової праці, розробляти свою власну стратегію для засвоєння лексики (вести звичайний словник чи тематичний, словник відповідностей другої і першої іноземної мови, лексичну картотеку).

У процесі формування граматичних навичок необхідно навчати школярів самостійно робити висновки, узагальнювати, систематизувати мовний матеріал. Навчальна компетентність передбачає також вміння учнів здійснювати пошук додаткових матеріалів за темою, використовуючи

різноманітні джерела інформації. Важливим питанням є, безперечно, оволодіння учнями прийомами активної мовленнєвої взаємодії, індивідуальної, парної і групової роботи, технологією навчання у співробітництві, у проєктній діяльності [36, с. 123].

Адже терміни опанування другої іноземної мови є короткими і за таких умов названі форми організації навчання сприятимуть активізації діяльності кожного учня. Стратегічна компетентність в сучасній методиці викладання іноземної мови вивчається досить широко. Відносно процесу опанування другої іноземної мови особливо важливо звернути увагу на розвиток здібностей учнів долати труднощі в умовах дефіциту іншомовних знань, навичок та вмінь. Зазначена компетентність має проявлятися в умінні: використовувати синоніми чи описувати поняття в разі незнання лексичної одиниці; переструктурувати своє висловлювання, наприклад, замінювати складнопідрядне простими реченнями; використовувати міміку й жести у процесі спілкування; звертатися до партнера за допомогою (наприклад, повторити репліку, пояснити значення незнайомого слова); вилучати у процесі аудіювання основну інформацію, не концентруючи уваги на незрозумілих лексичних одиницях. Усі ці вміння, передбачають гнучке володіння другою ІМ, котре необхідно формувати цілеспрямовано, використовуючи досвід володіння учнями першою іноземною мовою [24, с.58].

Отже, ми визначили доцільність у навчанні другої іноземної мови. Зазначається, що варто обов'язково враховувати навчальний досвід учнів в оволодінні рідною та першою іноземною мовами, це допомагає раціоналізувати навчальний процес, а отже зробити його ефективнішим. Також, визначено необхідність використання певних дидактичних і методичних положень, які є особливо значущими для ефективності навчального процесу з другої іноземної мови.

Для успішного навчання важливим є також знання і використання спеціальних методичних принципів, типових для вивчення іноземної мови і специфічних для вивчення другої іноземної мови.

2.2. Основні методи формування іншомовної компетентності в говорінні в старшій школі

Сучасна парадигма середньої освіти передбачає безперервний розвиток професійних навичок протягом усього життя. Розвиток інформаційних технологій, глобалізація, інноваційний розвиток виробництва потребує від випускників не теоретичних, а практичних знань. У навчанні англійської мови у школі на сучасному етапі все більше використовуються практичні комунікативні технології та методи.

Як наслідок існує потреба пошуку найбільш ефективних шляхів формування вмінь іншомовного говоріння школярів в старшій школі. Серед таких шляхів ми визначаємо, перш за все, сучасні методи та технології навчання.

На нашу думку, до найбільш ефективних технологій для навчання говоріння студентів мовних спеціальностей можна віднести: навчання у співробітництві, метод проєктів, ігрову діяльність. Нагадаємо, як визначається науковцями поняття «технології навчання». Дослідники цього питання називають технології навчання сукупністю прийомів, дій, які виконуються у певній послідовності та допомагають реалізувати той чи інший метод навчання, або навіть більш широко – сукупність методів. У зв'язку із вищезазначеним виникає необхідність пошуку найбільш ефективних шляхів формування вмінь іншомовного говоріння [45, с.118]

Навчання у співробітництві визначається науковцями як найбільш успішна альтернатива традиційним методам. Саме таке навчання допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід. Метою технології навчання у

співробітництві є формування комунікативних умінь, які забезпечують кожному можливість здійснювати іншомовне спілкування на відповідному рівні. Ця мета досягається завдяки основній ідеї навчання у співробітництві – навчання у колективі, виконання особистого завдання, працюючи в групі на спільний результат, який залежить від внеску кожного [46, с. 5].

До основних форм навчання у співробітництві відносять: «Навчання в команді», «Ажурна пилка», «Круглий стіл», «Інтерв'ю», «Навчаємось разом», «Дослідницька робота», «Кейс-метод».

«Навчання в команді». Для виконання завдання всі учасники поділяються на невеликі групи або команди, кожна з яких працює над окремим питанням загальної для всіх теми. Кожний член команди має своє особисте завдання, виконання якого впливає на успіх усієї групи.

«Ажурна пилка» (Jigsaw). При організації роботи за цією формою учні об'єднуються у невеликі групи і працюють над однією темою, яка поділена на смислові блоки.

Даним методом можна користуватися у процесі роботи із текстом, або під час вивчення граматики. Працюючи над текстом, учні об'єднуються у групи з 4-6 чоловік. Кожному дається підтема або частина тексту (невеликий по обсягу матеріал, роздруковка з фрагментом тексту). Далі в групі слідує обмін інформацією, кожний учень - експерт у своєму запитанні. Учні один одного слухають, ставлять запитання, роблять позначки, оскільки ці дії – єдиний спосіб прослухати весь об'єм інформації. Після спілкування має звітувати вся команда, або хтось один із її членів. Уся команда є зацікавленою у тому, щоб її учасники дізналися якомога більше, оскільки це відбиваються і відображається у загальній підсумковій оцінці [46, с. 6].

«Круглий стіл» – це такий метод навчання, форма пізнавальної діяльності, що дає змогу закріпити отримані знання, засвоїти нову інформацію, формує навички вирішувати проблеми, навчає культурі проведення диспуту,

дискусії. Разом з обміном інформацією в учнів виробляється вміння викладу думок, аргументування міркувань, обґрунтування рішень і відстоювання переконань. При організації круглого столу важливо, щоб процес комунікації відбувався обличчям один до одного.

Принцип круглого столу, саме як розташування учасників під час обговорення, призводить до зростання активності учасників, збільшується кількість висловлених думок, з'являється можливість особистого залучення кожного студента в обговорення, підвищує мотивацію, включає у процес невербальні засоби спілкування, а саме жести, міміку, емоції, вираз обличчя, рухи.

Вчитель знаходиться серед школярів, є рівноправним членом групи, це створює менш формальні умови в порівнянні зі звичайним заняттям, де він сидить окремо. Так, спілкування членів групи один з одним стає інтенсивнішим і менш скутим, це сприяє розвитку порозуміння між здобувачами освіти та педагогами. Основну частину круглого столу на будь-яку тематику становить дискусія. Дискусія – публічне обговорення будь-якого суперечливого питання чи проблеми. На уроках з англійської мови дискусія дозволяє вдосконалювати методи і прийоми з розвитку мовленнєвих, мовних умінь і навичок, додаючи в них елементи діалогу і полілогу, створювати нові методи і форми занять. Наявність елемента змагання стимулює творчу, пошукову діяльність, гарантує ретельне опрацювання матеріалу, що вивчається [9, с.60].

«Інтерв'ю» як сучасна технологія навчання також може широко використовуватись на заняттях з іноземної мови.

Інтерв'ю – це ігрове комунікативне завдання / вправа, що здійснюється в формі діалогу або полілогу, беручи за основу певний сюжет в рамках теми, що досліджується, яка передбачає поділ ролей (інтерв'юєр/и та інтерв'ююваний / ні) з подальшою самостійною підготовкою до виконання ролей та вправа, яка

спрямована на утворення мовних функцій, що дозволяють учням отримати навички, які будуть необхідні в ситуації реального спілкування.

Як вправа, що розвиває комунікативні навички та вміння, інтерв'ю може мати такі різновиди:

1) Guided interview (кероване інтерв'ю) – інтерв'ю з заздалегідь підготовленим списком питань (interview schedule). Зазвичай інтерв'юєр по ходу інтерв'ю записує відповіді на поставлені їм запитання;

2) Focused interview (сфокусоване інтерв'ю) – інтерв'ю, зосереджене на одній темі (або на одному з її аспектів), проблеми або ситуації. Інтерв'ю береться у кількох осіб, кожен з яких висловлює свою точку зору, ставлення або оцінку. Між інтерв'юйованими можуть бути розподілені ролі;

3) Depth interview (глибинне інтерв'ю) – розширене інтерв'ю, що зачіпає ціле коло питань з метою отримати якомога більше інформації» [19, с. 3].

Вибір виду інтерв'ю обумовлений конкретними цілями, які ставить учитель, орієнтуючись насамперед на реальні можливості учнів, на рівень володіння ними мовою і на особливості досліджуваної теми

«Навчаємось разом». За такої форми навчання передбачається визначення невеликих груп за різним рівнем мовної та мовленнєвої підготовки. Кожна група отримує одне завдання, яке є підтемою певної широкої теми. В результаті спільної роботи окремих груп над частинами навчального матеріалу досягається засвоєння всієї теми. В самих групах студенти самостійно визначають ролі кожного для виконання спільного завдання. Таким чином студенти в процесі взаємодії досягають не лише певних пізнавальних, творчих цілей, але й навчаються спільній творчій діяльності в колективі.

«Дослідницька робота». Ця форма організації навчальної діяльності характеризується самостійною спрямованістю виконання завдання. Студенти самі вибирають підтему та працюють індивідуально. Потім учасники кожної групи готують доповідь за обраною темою та презентують її.

«Метод кейс навчання» вперше був застосований у процесі навчання студентів школи права Гарвардського університету в 1870 році. Він являє собою ситуативний виклад навчального матеріалу [55, с.208]. Як правило, кейс-метод має на увазі не просту констатацію ситуації, а постановку проблеми, вирішення якої вимагає аналізу, обговорення представлення свого проєкту рішення. Наразі кейс-метод активно застосовується у викладанні англійської мови. Він дозволяє розвивати комунікативні навички володіння іноземною мовою, не залишаючи без уваги інші важливі навички, такі як аналітичне читання, навички писемного мовлення.

Основними видами кейсів є:

1. Практичні кейси в методиці викладання англійської мови можуть бути пов'язані з популярними розмовними темами, такими як «Travel», My «Future speciality». Завдання кейса може бути представлене як аналіз конкретної ситуації і моделювання аналогічних ситуацій. Кожен кейс повинен включати як інформативний аспект у вигляді тексту до якого можна задати питання, так і активну лексику обговорення, необхідні граматичні структури, моделі можливих діалогів [55, с.209].

2. Аналітичні – навчальні кейси. Основним вступним текстом може служити уривок з класичної чи сучасної літератури. Робота над кейсом має на увазі аналітичне читання матеріалу, аналіз лексико-граматичних структур, вивчення стилістики авторського тексту, заучування і тренінг нової лексики і, зрештою, постановку проблеми, що є лейтмотивом твору. Крім філологічних завдань, кейси з використанням класичної літератури розширюють кругозір учнів і виробляють навички оригінального та адаптованого в залежності від рівня групи тексту.

3. Компаративно-дослідні кейси у вивчення іноземних мов використовуються на заняттях з метою вивчення країнознавчих аспектів і проблем культурних відмінностей англомовних країн і України. Для аналізу

можуть бути представлені матеріали, пов'язані зі способом життя молоді в різних країнах, порівняльний аналіз систем освіти, сімейні цінності, перспективи кар'єрного росту в зарубіжних країнах [1, с.3] .

Метод кейс-стаді формує і розвиває вміння працювати в команді, нести відповідальність за результат, навчає технікам ведення переговорів, аргументування своєї позиції, здійснення презентації. Застосування методу кейс-стаді передбачає наявність в учнів певних базових знань з мови.

Основне призначення вивчення іноземної мови в ЗВО полягає у формуванні в усній компетентності в говорінні. Володіння навичками мовлення в різних її формах (діалогічного і монологічного) має на меті вміння не тільки викладати свої думки вголос, але і розуміти співрозмовника.

Використання передових технологій навчання в оволодінні іноземною мовою сприятиме як удосконаленню процесу формування іншомовної комунікативної компетентності учнів, так і розвитку їхніх інтелектуальних здібностей, набуття особистісно значущих для кожного знань та вмінь.

2.3. Метод проєктів як умова формування іншомовної компетентності в говорінні учнів старшої школи

Проект - це система комунікативних вправ, яка передбачає самостійну творчу іншомовну діяльність учнів з розв'язання певної проблеми, результатом якої є відокремлений кінцевий продукт. У такому значенні проєкт можна розглядати як одиницю навчального процесу, еквівалент циклу уроків, в якому учні оволодівають знаннями, навичками та вміннями іншомовного мовлення в межах певної тематики [56, с. 341] .

Особливістю проєктної методики навчання є той факт, що учні оволодівають іноземною мовою під час виконання творчих завдань, які вони отримують згідно зі своїми інтересами, здібностями та рівнем володіння

мовою. Виконання всіх завдань передбачає спілкування іноземною мовою з метою одержання певної інформації (інтерв'ю, листування, читання літератури тощо). Новизна проєктної методики полягає в тому, що учням надається можливість самим конструювати зміст комунікативної діяльності, визначати теми спілкування і той мовний матеріал, що призначається для активного засвоєння [21].

Специфіка проєктної методики полягає в спрямованості на створення певного виокремленого кінцевого продукту (письмового звіту, журналу, доповіді, плакату, фільму), що ґрунтується на власному досвіді учнів та знаннях про оточуючий світ. Однією з переваг проєктної методики навчання іноземної мови є той факт, що вона передбачає не тільки синхронну, а й активну асинхронну самостійну роботу учнів. Таким чином, проєктну методику навчання іноземної мови ми розуміємо як методичну систему, що ґрунтується на засвоєнні студентів знань, навичок і вмінь у процесі виконання проєктів, що становлять структуру дослідної діяльності студентів.

Метод проєктів – це технологія навчання іноземної мови, що базується на моделюванні соціальної взаємодії в малій групі під час навчального процесу. Його головна теза: дитині цікаво навчатися, якщо вона розуміє, що набуті знання можна застосовувати в житті та отримати від них радість і користь [17, с.142].

Отримавши завдання, дитина спрямована на усвідомлений розвиток своєї самостійності та самооцінки; учитель у такому випадку не примушує її, а лише заохочує та допомагає. Учитель з авторитарного носія та контролера знань перетворюється на помічника, порадирика, мотиватора навчально-виховного процесу.

Для того, щоб проєктні роботи були ефективним засобом формування компетенції в говорінні на уроках іноземної мови й сприяли всебічному розвитку особистості кожного учня, могли оптимально забезпечувати

суб'єктне пробудження й розвиток особистості підлітків, учителі мають бути добре обізнані з їхніми психологічними особливостями. Саме під час реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні іншомовного спілкування, розвитку умінь у діалогічному й монологічному мовленні в основній школі з використанням проєктних робіт вчителю допомагають знання психології підлітка [17, с.141].

Проєкти дають можливість забезпечити зацікавленість й заохочення учнів до навчання. За допомогою методу проєктів можна зовсім непомітно для них контролювати процес навчання. У цьому допоможуть дослідницькі проєкти, бо значно цікавіше знайти інформацію самому й повідомити її однокласникам, ніж сидіти на уроці й слухати вчителя. Під час монологічного й діалогічного мовлення реалізується соціокультурна мотивація, яка виявляється у ставленні учня до країни, мова якої вивчається.

Естетична мотивація забезпечується творчістю створення проєкту й стимулюється тим, що результат проєкту повинен бути «матеріальним», тобто представленим у вигляді колажу, альбома, комікса, інсценівки тощо. Тому учень намагається виконати цю роботу якнайкраще, оскільки від неї залежить і результат. У цьому й полягають особливості проєктів, призначених для навчання іноземної мови:

- використання мови в ситуаціях, максимально наближених до умов реального спілкування;
- акцент на самостійну роботу учнів (індивідуальну та групову);
- вибір теми, яка викликає в учнів великий інтерес;
- добір мовного матеріалу, видів завдань і послідовність роботи відповідно до теми й мети проєкту;
- наочне представлення результату [57, с.10].

В основу методу проєктів покладено ідею, що виявляє сутність поняття

«проект», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати за умови розв'язання тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Тому необхідно навчити учнів самостійно мислити, знаходити та розв'язувати проблеми, використовуючи знання з різних галузей, уміння прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів розв'язку.

Метод проектів завжди зорієнтований на самостійну діяльність учнів, яка реалізується як в індивідуальній, так і в парній, груповій діяльності, що завжди передбачає розв'язання проблеми: з одного боку — використання сукупності різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого — необхідність інтегрування знань, уміння використовувати знання з різних спектрів.

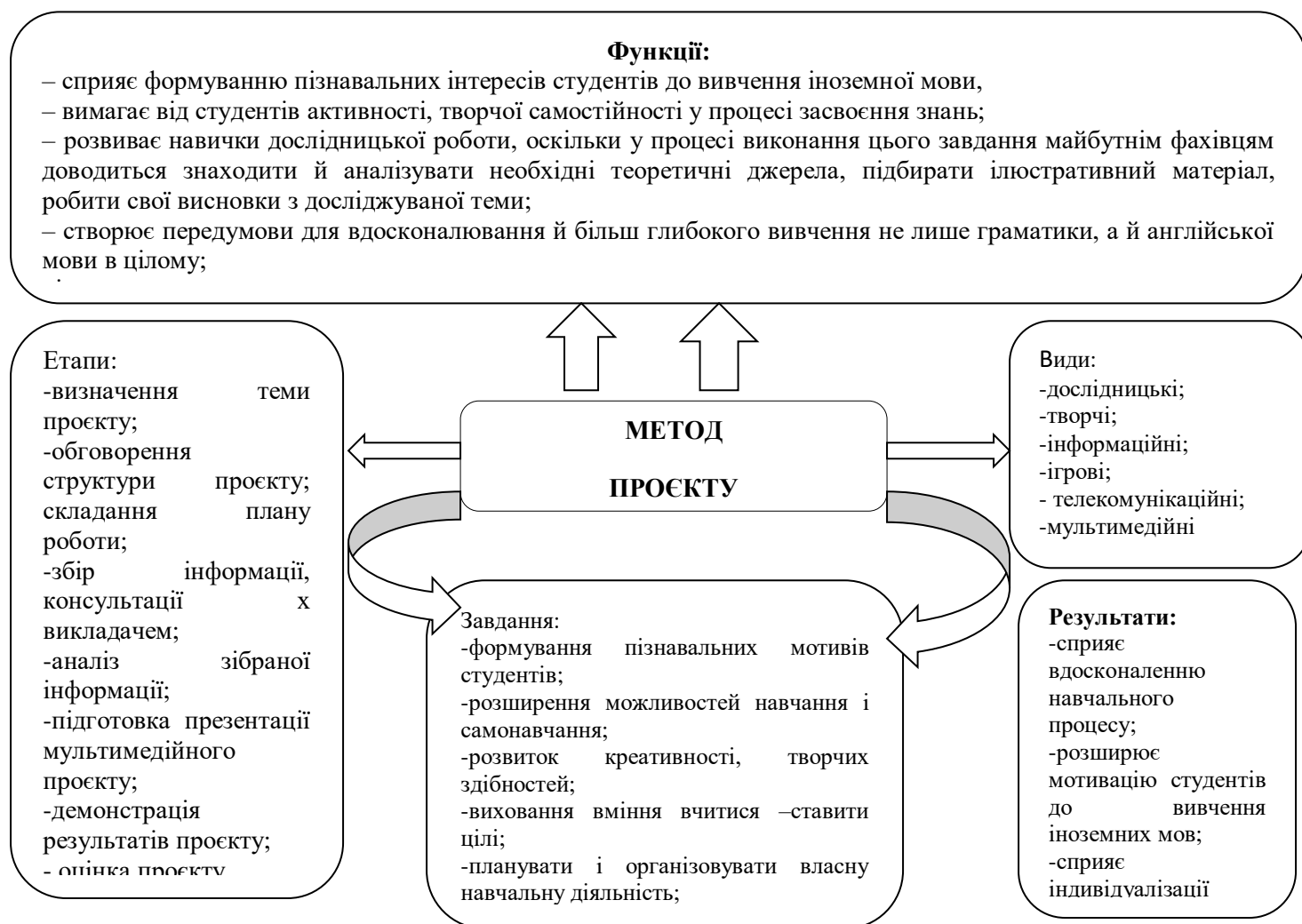

Рис. 2.3.1. Особливості методу проектів [39, с.106]

Метод проєктів передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих по своїй суті.

Робота над проєктом передбачає такі етапи:

1. Визначення теми, мети та завдань проєкту.
2. Розробка плану дій для досягнення поставленої мети.
3. Виконання проєкту.
4. Презентація робіт.

Коли учні працюють разом, у них формуються навички, необхідні для самостійного життя:

- 1) уміння уважно слухати;
- 2) разом вирішувати проблеми;
- 3) самостійно (або сумісно) приймати рішення;
- 4) проводити різноманітні дослідження;
- 5) аналізувати матеріал;
- 6) вирішувати конфлікти [39,с.106].

Метою методу проєктів є створення умов, за яких студенти самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчаться користуватися ними (знаннями) для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах; розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення.

Виконання проєкту передбачає зв'язок з реальним життям, незвичайність форми і самостійність виготовлення, створення матеріалів, що по суті є різними формами документування: анотація, рецензія, анкета, таблиця, опис, фото-, аудіо- або відео-звіт, колаж, комікс, сценарій, щоденник, журнал, довідник, резюме, каталог, брошура, альбом, словник, стаття, стінгазета, виставка.

Матеріал може подаватися в різних формах:

- дискусія,

- огляд,
- виставка,
- демонстрування,
- обговорення,
- рольова гра,
- диспут,
- повідомлення,
- доповідь,
- конференція,
- репортаж,
- драматизація.

Під час використання проєктного методу всі учасники навчально-виховного процесу розв'язують цілу низку різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань. Це сприяє розвитку пізнавальних навичок учнів, формуванню вміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі тощо.

Особливого значення набуває координація й коригування роботи над проєктом: обговорення ходу його виконання та спільних або індивідуальних дій, організація презентації, аналіз отриманих результатів і можливих способів їхнього впровадження в практику, а також зовнішня оцінка проєкту [45, с. 119].

Перш ніж розпочати роботу над проєктом, учень повинен оволодіти активною лексикою і граматиною в рамках теми, яка вивчається, творчими та комунікативними навичками, тобто він має навчитися працювати з літературою, аналізувати прочитану інформацію, уміти користуватися науковими джерелами, висловлювати свої думки, брати участь у бесіді тощо.

Тому вчителю варто продумати систему комунікативних вправ для забезпечення мовного рівня [56, с. 343]. Не можна пропонувати завдання, яке

учень не може виконати. Завдання повинні відповідати індивідуальному рівню кожного учня. Необхідно допомогти кожному визначитися з конкретною темою, порадити, на що звернути увагу і як представити свої результати. Саме тут відбувається основна робота вчителя англійської мови зі своїми учнями, обговорюються проміжні результати, виправляються помилки у вживанні мовних одиниць. Опрацьовані в такій ситуації лексичні, граматичні одиниці англійської мови надійніше закріплюються в пам'яті учнів.

В основній школі тематика проєктів під час самостійної роботи учнів має відповідати віковим особливостям дітей старшої школи. Учні цього віку до вподоби розповідати про себе і своє оточення, захоплення, друзів. Вони вже самі навчаються визначати проблеми, складати схему проєкту, планувати конкретні результати, застосовувати інтегровані знання і вміння з різних предметів, діяти самостійно, але допомога вчителя в плануванні кроків проєкту є вагомою.

Під час виконання проєктів у старшій школі вчитель організовує попереднє вивчення мовних аспектів на підготовчому етапі, якщо це необхідно, виконує консультативні функції [56, с. 343]. Завдання вчителя полягає в тому, щоб залучити учнів до прийняття рішень та надати їм якомога більше самостійності. На кінець цього періоду учні навчаються визначати проблему, формулювати мету, вміти планувати і здійснювати проєкт поетапно, спрямовуючи роботу на досягнення конкретних результатів.

Так, учні 10-11 класів можуть створювати такі проєкти англійською мовою: «Traditional Easter dishes», «Christmas dishes in Ukraine», «Ukrainian dishes», «English meals», «British cuisine» (алфавітна збірка страв британської кухні), «British artists», «Ukrainian artists», «Three generations», «Visit my website», «I wish you...» (електронні вітальні листівки). Використання проєктних технологій не обмежується уроками. Так, учням 10 класу можна запропонувати створити груповий проєкт «Tea party». Групи збирають і

презентують матеріал про традиції чаювання в різних країнах: Китаї, Японії, Великій Британії, Україні. Захист проєктів може проходити у формі мультимедійної презентації з використанням музики цих країн, що створюватиме відповідну атмосферу.

Покращити процес запам'ятовування учнів можна завдяки створенню сприятливих умов для функціонування механізму мимовільної пам'яті. Мимовільно підліток запам'ятовує яскраве, барвисте, те, що пов'язане з його емоціями. Дослідження показали, що мимовільно запам'ятовується в першу чергу те, що пов'язане з конкретною діяльністю школяра (А. О. Смирнов, П. І. Зінченко). Активізація пізнавальної діяльності підметів, спрямована на розв'язування різних видів пізнавальних завдань, створює сприятливі умови для мимовільного запам'ятовування.

Отож, навчання учнів старшої школи говоріння на уроках іноземної мови необхідно пов'язувати з активною діяльністю, якою саме є метод проєктів. Засновник методу Дж. Дьюї виділив його базовий принцип як «навчання через діяльність». Вільний вибір форми спілкування в процесі проєктної роботи сприятливо впливає на психологічний клімат колективу і на відчуття комфортності кожного учня.

Матеріал, спроектований на себе, співвіднесений з власним «его» та власним досвідом, є таким, що, згідно з положеннями сучасної психології, вимагає особистої оцінки учня, дозволяє йому розкритися та самореалізуватися. Його не стримують жорсткі рамки у виявленні того, що він знає і чим володіє. Таким чином, під час проєктної роботи відбувається емоційне сприйняття інформації, запам'ятовування якої відрізняється високою стійкістю.

Висновки до розділу 2

Реалізація Державного стандарту загальної середньої освіти формує перед вчителем завдання іншомовної підготовки учня, здатного до активної пізнавальної діяльності на уроках англійської мови, який працює у напрямку постійного оновлення своїх навичок і умінь.

Узагальнено окремі методи формування іншомовної компетенції в говорінні та обґрунтовано ефективність методу проєктів.

Метод проєктів визначаємо як гнучку модель організації навчального процесу, що спрямована на творчу самореалізацію особистості учня, розвиток її можливостей у процесі формування нового продукту під контролем вчителя. Проєктна діяльність учнів – це форма навчально-пізнавальної активності, яка полягає в мотивованому досягненні свідомо поставленої мети для створення творчих проєктів та в сприянні єдності та наступності різноманітних аспектів процесу навчання.

Проєктна методика не тільки дає можливість учням більш фундаментально вивчити тему, але і значно розширює їх загальний кругозір, вчить спілкуванню, уміння самостійно знаходити, відбирати необхідний матеріал, дає можливість розвитку не тільки колективної творчості, але й індивідуальних особливостей учнів.

Метод проєктів надає можливість викладачеві створювати комунікативні ситуації, наближені до реальних умов спілкування, підбирати теми проєктів, що є максимально актуальними та цікавими для учнів старшої школи.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ЯК ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

3.0. Вступні зауваження

Формування іншомовної компетенції в говорінні учнів старших класів передбачає пошук ефективних освітніх технологій. На нашу думку, метод проєктів дозволяє не лише підвищити англomовну компетентність в говорінні, а і забезпечує розвиток особистості учня, здатного використовувати іноземну мову в діалозі культур.

В даному розділі ми будемо описувати проведення пробного навчання з використанням методу проєктів на уроках англійської мови. Проєктна діяльність завжди спрямована на отримання конкретного результату і забезпечує засвоєння нових знань і умінь. Учні активно залучаються до навчального процесу та самостійно формулюють навчальні проблеми, намічають проміжні завдання, шукають шляхи їхнього розв'язання, здійснюють збір потрібної для цього інформації, порівнюють отримані результати з проєктними завданнями та коригують свою діяльність для досягнення потрібного результату.

3.1. Організація та проведення пробного навчання

Ключовим етапом нашого наукового дослідження було проведення пробного навчання у старшій школі.

Пробне навчання - це дослідження, засноване переважно на ерудиції та педагогічній інтуїції вчителя, який здійснює науковий пошук. У цьому випадку вчитель, спираючись на власний досвід здійснює пошук, завдяки

якому підтверджується або спростовується висунуте і первинно обґрунтоване допущення, спрямоване на удосконалення окремих аспектів процесу навчання іноземної мови[56, с. 343].

У пробному навчанні досліджується первинна робоча гіпотеза вчителя, тобто реалізується так званий евристичний підхід.

У процесі підготовки та організації пробного навчання були опрацьовані різноманітні роботи вітчизняних і зарубіжних науковців щодо дослідження ефективності застосування проектної методики при навчанні іноземної мови. Особлива вага була нами акцентована на рекомендаціях науковців і практиків (Ткачов А.С., Хоменко О.В., Шморгун І.В.) до проведення проектної роботи, вивченні діючих і вже апробованих систем оцінювання проєктів, розробці тактики й конкретного змісту освітньої діяльності, завдяки яким була б досягнута найвища ефективність пробного навчання.

Наступним кроком було висунення робочої гіпотези: рівень іншомовної компетентності учнів старшої школи в говорінні англійською мовою (як другою іноземною) підвищиться в разі використання певного комплексу вправ та застосування елементів проектної методики.

Пробне навчання проводилося нами протягом вересня – початку жовтня 2022 навчального року на базі Грозинецького ліцею Топорівської сільської ради Чернівецького району Чернівецької області в 11-му класі. У дослідженні взяло участь 18 учнів.

Мета дослідження – перевірка ефективності проектної методики для формування іншомовної компетентності в говорінні учнів старшої школи.

Організація та проведення пробного навчання передбачали вирішення таких конкретних завдань:

- провести вхідний контроль для визначення рівня сформованості компетентності в говорінні учнів старшої школи;
- проаналізувати результати вхідного контролю;

- провести пробне навчання на основі розробленої системи вправ та проєктних завдань з метою визначення ефективності запропонованого варіанту методики навчання;

- провести вихідний контроль після проведення пробного навчання для визначення підсумкового рівня сформованості компетентності в говорінні учнів старшої школи;

- обробити та інтерпретувати результати пробного навчання;

- порівняти ефективність та доцільність проєктної методики навчання;

- сформулювати висновки щодо ефективності проєктних завдань.

Табл. 3.1.1.

Структура дослідження з формування компетентності в говорінні

Етапи пробного навчання	Завдання етапу	Зміст етапу
Вхідний контроль	Виявити та зафіксувати початковий рівень компетентності в говорінні	Усне завдання
Пробне навчання	Перевірити ефективність методу проєктів	Формування компетентності в говорінні
Вихідний контроль	Виявити підсумковий рівень сформованості компетентності в говорінні	Усне завдання

Пробне навчання проводилося у три етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

I етап - констатувальний (1-й тиждень). Мета констатувального етапу – перевірити рівень сформованості компетенції в говорінні учнів одинадцятого класу.

II етап – формувальний (2-3 тиждень). Основною метою формувального етапу дослідження було створення і поетапна реалізація проєкту, де кожному

етапу відповідали певні цілі, завдання, зміст, методи, спрямовані на формування компетентності в говорінні англійською мовою як другою іноземною мовою учнів старших класів.

III етап - контрольний (4-й тиждень). В ході цього етапу була проведена підсумкова діагностика на рівень сформованості англомовної компетенції в говорінні учнів старшої школи. На контрольному етапі опрацьовано одержані в ході перевірки дані, описано їх; зіставлено та проаналізовано результати пробного навчання.

Виділено наступні складові проведення дослідження: умови навчання, що змінюються, умови навчання, що не змінюються та результати навчання[39, с. 106].

Встановлені наступні незмінні умови:

- загальна кількість учнів у класі;
- початковий рівень володіння мовою учнями 11 класу(на основі даних вхідного тестування);
- загальна кількість годин, що передбачено програмою (тривалість освітнього процесу);
- вчителька, як мовна крос-культурна особистість.

До основних умов навчання, що змінюються відносимо наступні:

- умови процесу формування іншомовної компетенції в говорінні за проєктною методикою.
- взаємовідношення особистісного, діяльнісного та комунікативного елементів професійної компетентності вчителя англійської мови, котрий в процесі проведення дослідження приймав різні ролі в освітньому процесі.

На констатувальному етапі учням 11-го класу була запропонована контрольна робота (Додаток А), щоб виявити їх рівень сформованості іншомовної компетенції.

Контроль говоріння спрямований на перевірку рівня сформованості навичок та вмінь іноземного мовлення за допомогою зв'язного висловлювання, зміст і форма якого визначається, зазвичай, конкретно запропонованою тематикою спілкування. Основними характеристиками готовності до продукування зв'язного висловлювання є засвоєння різноманітних мовленнєвих форм, зразків нормативного мовлення, зв'язність. Для того щоб зміст завдання усвідомлювався та адекватно сприймався учнями, до кожної ситуації подаються інструкції, що враховують вікові психологічні особливості та навчальний досвід учнів[21].

Рівень сформованості інформаційної компетентності в говорінні оцінюється за такими критеріями як [11]:

- повнота розкриття теми;
- комунікативна спрямованість;
- інформаційна значимість;
- вимова;
- лексичний запас;
- функціональна адекватність;
- граматична правильність.

Відповіді учнів мають бути повними, вичерпними і конкретними, лексично насиченими, правильно фонетично і граматично оформленими. Обсяг відповіді може бути різним, але відповідь повинна свідчити, що учень правильно розуміє запитання чи спонукання з першого пред'явлення і адекватно на них реагує.

Отже, розглянемо рівні та показники сформованості іншомовної компетентності в говорінні учнів старшої школи згідно рекомендацій Міністерства освіти і науки України [11]:

Початковий рівень:

- учень/учениця знає найбільш поширені вивчені слова, проте не завжди адекватно використовує їх у мовленні, допускає фонематичні помилки;
- учень/учениця знає найбільш поширені вивчені словосполучення, проте не завжди адекватно використовує їх у мовленні, допускає фонематичні помилки;
- учень/учениця використовує в мовленні прості непоширені речення з опорою на зразок, має труднощі у вирішенні поставленого комунікативного завдання в ситуаціях на задану тему, допускає фонематичні помилки.

Середній рівень:

- учень/учениця уміє в основному логічно розпочинати та підтримувати бесіду, при цьому використовуючи обмежений словниковий запас та елементарні граматичні структури. На запит співрозмовника дає елементарну оціночну інформацію, відображаючи власну точку зору;
- учень/учениця уміє в основному логічно побудувати невеличке монологічне висловлювання та діалогічну взаємодію, допускаючи незначні помилки при використанні лексичних одиниць. Всі звуки в потоці мовлення вимовляються правильно;
- учень/учениця упевнено розпочинає, підтримує, відновлює та закінчує розмову у відповідності з мовленнєвою ситуацією. Всі звуки в потоці мовлення вимовляються правильно.

Достатній рівень:

- учень/учениця уміє зв'язно висловлюватися відповідно до навчальної ситуації, малюнка, робити повідомлення з теми, простими реченнями передавати зміст прочитаного, почутого або побаченого, підтримувати бесіду, ставити запитання та відповідати на них;
- учень/учениця уміє логічно висловитися у межах вивчених тем відповідно до навчальної ситуації, а також у зв'язку зі змістом прочитаного, почутого або побаченого, висловлюючи власне ставлення до предмета

мовлення; уміє підтримувати бесіду, вживаючи короткі репліки. Учень в основному уміє у відповідності з комунікативним завданням використовувати лексичні одиниці і граматичні структури, не допускає фонематичних помилок;

- учень/учениця уміє логічно висловлюватися у межах вивчених тем, передавати основний зміст прочитаного, почутого або побаченого, підтримувати бесіду, вживаючи розгорнуті репліки, у відповідності з комунікативним завданням використовує лексичні одиниці і граматичні структури, не допускає фонематичних помилок.

Високий рівень:

-учень/учениця уміє без підготовки висловлюватися і вести бесіду в межах вивчених тем, використовує граматичні структури і лексичні одиниці у відповідності з комунікативним завданням, не допускає фонематичних помилок;

-учень/учениця уміє логічно і в заданому обсязі побудувати монологічне висловлювання та діалогічну взаємодію, використовуючи граматичні структури і лексичні одиниці у відповідності до комунікативного завдання, не допускаючи при цьому фонематичних помилок;

- учень/учениця уміє вільно висловлюватись та вести бесіду в межах вивчених тем, гнучко та ефективно користуючись мовними та мовленнєвими засобами

Розробляючи завдання для проєктного навчання, ми опиралися на наступні вправи:

Вправа 1. Мета: навчити учнів вирізняти актуальні питання, продукувати ідеї. Тип вправи:

1) вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна,

Task 1: To choose an important topic of the project we have to look for some information. Listen to the texts and summarize the main idea of each of them.

Task 2. What is your opinion about each of the problems? Name other aspects of the problems.

Вправа 2. Мета: навчити учнів формувати план проєкту. Тип вправи: вмотивована, комунікативна, продуктивна.

Task. If you want your project to be done well, it is necessary to plan it carefully. Work in pairs and make a plan of your project. Then present your plan to other students and be ready to discuss it.

Основний етап включає групи вправ на актуалізацію знань про невербальні засоби спілкування; розвиток лексичної, граматичної і фонетичної компетентностей у говорінні; опанування уміннями об'єднувати фрази у надфразні єдності; складати міні-монологи і міні-діалоги.

Вправа 3. Мета: формувати в учнів уміння використовувати умовні речення. Тип вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Task: Speakers should be able to use different grammar structures.

Complete the following sentences.

1. There might be world without war ... .
2. If there wasn't any weapon at all ... .
3. If the EU hadn't provided Ukraine with weapons, ...

Вправа 4. Мета: виробляти в учнів уміння об'єднувати фрази у надфразову єдність. Тип вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивно-продуктивна.

Task: Below are some questions for the topic of the war. Answer the questions using the keywords and phrases.

Key words and phrases: an air-raid alert, a shelter, nuclear weapon, missile attacks, a fighter jet, invasion, to get the knock, to attack civilian targets, a curfew, withdrawal, the Red Cross, Armed Forces of Ukraine, to rescue people, a refugee.

1. Could Ukraine avoid russia's invasion?

2. What will you do first after Ukraine's victory?

Вправа 5. Мета: формувати в учнів старших класів уміння складати міні-монологи. Тип вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна, парна.

Task: To communicate effectively it is necessary to learn to give a number of well-structured reasoned arguments. Choose the idea that you support (or don't agree with) and provide some arguments to prove it.

1. When Ukraine will become a member of the European Union?
2. How quickly refugees from Ukraine will be able to return home?
3. Has your life changed since the beginning of the war?

Вправа 6. Мета: формувати в учнів уміння складати міні-діалоги. Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна, парна.

Task: You are at UN Security Council meeting. You hear the following report. Choose one of the problems and briefly discuss with your partner your ways of solution.

Вправа 7. Мета: формувати в учнів уміння складати діалоги. Тип вправи: вмотивована, комунікативна, рецептивно-репродуктивно-продуктивна, парна.

Task: You have been asked to contribute to the students' newspaper the issue of which is dedicated to the war. Discuss with your partner what could be done. Here are some examples of the ideas.

1. Organize fund-raising to help children affected by war.
2. Organize camouflage nets for army making.
3. Organize learning of patriotic songs.

Вправа 8. Мета: формувати в учнів вміння робити усний звіт про проєкт для створення основи презентації й аналізувати одержані результати. Тип вправи: вмотивована, комунікативна, продуктивна, індивідуальна.

Вправа 9. Мета: формувати в учнів здатність висловлювати власну думку. Тип вправи: вмотивована, комунікативна, продуктивна, парна.

Task. Your parents have decided to leave Ukraine because of war. Discuss with your partner if you are ready to leave your school, friends considering the relatively safe situation in Chernivtsi region.

Впродовж фази реалізації на першому етапі учні виконали вправи і завдання на визначення теми проектної роботи, сформулювали проблеми, обговорили в малих групах план виконання проекту. Було враховано всі індивідуальні та вікові особливості учнів та актуальність і важливість теми.

Оцінка результатів вхідного контролю проводилася за рівнями, які вказані у таблиці 3.1.2., згідно стандартів загальноосвітньої школи.

Таблиця 3.1.2.

Рівні оцінювання іншомовної компетентності в говорінні

Високий	Достатній	Середній	Початковий
100 % - 12 балів	76-83 % - 9 балів	52-59 % - 6 балів	28-35 % - 3 бали
92-99 % - 11 балів	68-75 % - 8 балів	44-51 % - 5 балів	20-27 % - 2 бали
84-91 % - 10 балів	60-67 % - 7 балів	36-43 % - 4 бали	12-19 % - 1 бал

Результати проведення вхідного контролю обчислювали за формулою:

$$P = (N * 100\%) / M$$

де P – відсоток у класі з однаковим рівнем знань, умінь і навичок в галузі розвитку граматичної компетенції англійської мови,

N – кількість учнів з відповідним рівнем знань,

M – загальна кількість учнів в класі.

За результатами вхідного контролю було складено таблицю (Додаток Б).

Аналіз результатів проведеного вхідного контролю у 11 класі дозволив визначити рівень сформованості умінь і навичок говоріння та представити їх у таблиці 3.1.3.

Таблиця 3.1.3.

Результати проведення вхідного контролю

Рівні оцінювання	11 клас
Високий рівень	27,8 %
Достатній рівень	33,3 %
Середній рівень	27,8 %
Початковий рівень	11,1 %

З метою порівняння рівнів сформованості компетентності в говорінні учнів в 11 класі побудуємо діаграму:

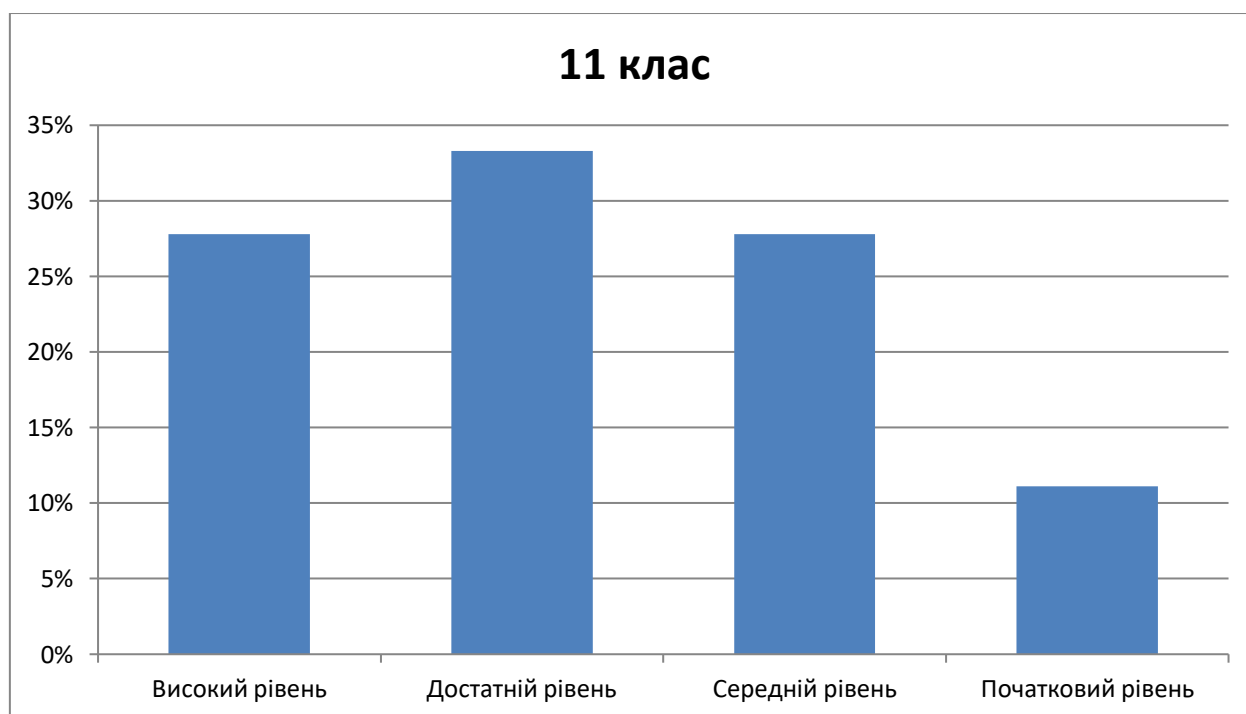

Рис. 3.1.1 Рівень сформованості компетентності в говорінні учнів 11 класу

Грозинецького ліцею

Отже, бачимо, що в 11 класі Грозинецького ліцею найбільше учнів з достатнім рівнем сформованості англомовної компетентності в говорінні, однакові позиції займають високий та середній рівень та найменше початкового рівня.

3.2. Інтерпретація результатів пробного навчання

Проектна методика забезпечує ефективність пробного навчання для підвищення іншомовної компетентності в говорінні учнів старших класів. Мовні зразки та мовленнєві функції, що презентуються та відпрацьовуються під час роботи над проектом, знаходяться у тісному взаємозв'язку із поставленим кінцевим завданням. Діти використовують саме такий мовний матеріал, що є необхідним для успішного завершення проектної діяльності. Робота над проектом допомагає учням невимушеним способом інтегровано оволодівати навичками мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій, використовуючи мову швидше як засіб для досягнення успіху, ніж матеріал, свідомо необхідний для засвоєння.

Успішний досвід проектної діяльності позитивно впливає також і на розвиток загально навчальних компетенцій учнів, можливість з часом продовжити навчання самостійно, без допомоги вчителя. Проектна діяльність допомагає дітям вчитись приймати рішення та відчувати відповідальність за виконану роботу. Завдяки проектуванню учні починають розвивати навички дослідницької та аналітичної діяльності, необхідних їм для підвищення якості знань та навчальних досягнень з інших програмових дисциплін середньої загальноосвітньої та вищої школи.

Пропонуємо декілька прикладів проектної роботи, яка проводилася в 11 класі.

Тема: «War through the eyes of schoolchildren»

Тип проекту: соціальний проєкт із патріотичною спрямованістю.

Цілі проекту:

- розширення активного і пасивного словникового запасу;
- формування потреби у високих культурних і духовних цінностях і їх подальше збагачення;
- формування вміння описати англійською мовою сучасну ситуацію в Україні, пов'язану з повномасштабним вторгненням росії;
- формування творчо розвиненої особистості, орієнтованої на високі духовно-етичні цінності;
- формування патріотичної свідомості та громадянської позиції;
- сприяння розвитку творчих здібностей дітей і підлітків;
- створення умов для збереження дітьми і підлітками традиційної культури свого народу.

Форма проекту. Будується на позакласній діяльності учнів та їх самостійній роботі.

Координація. Відкрита координація з наданням необхідної кількості консультацій, матеріалів проекту, мовленнєвих зразків.

Проектне завдання

1.Пропонуються наступні підтеми для дослідження:

- «The day when Ukrainians' lives have changed forever». Пропонується створити відеоролик про події в Україні, починаючи з 24 лютого 2022р.
- «We are on our land. Together to the victory! Valerii Zaluzhnyi.» Учням пропонується дослідити вклад у перебіг російсько-української війни головнокомандувача Збройних сил України, Валерія Залужного.
- «In dark times, bright people are clearly visible». Невід'ємною частиною життя кожного українця стало волонтерство. Тож тут учням надається можливість висвітлити свою допомогу у боротьбі українського народу.

Рекомендована тривалість проекту: тиждень.

Рекомендована кількість учасників однієї підгрупи: не менше 2-х осіб.

Хід проєкту:

Етап 1. Опис етапу.

Проведена вступна бесіда, в якій учням запропоновані підтеми проєкту, учні були ознайомлені з новою лексикою. Кожна підтема розподілена між двома учнями. Тобто всього в даному проєкті задіяно 6 учнів.

Самостійна позакласна діяльність учнів. Учні збирали та обробляли необхідну інформацію, перекладали англійською мовою та оформляли у вигляді відеоролика, постеру, презентації.

Консультація та класна діяльність учнів та вчителя.

Учні мали можливість звернутися до вчителя з проблемами, що виникали. Вчитель виправляв помилки під час перекладу на англійську мову, підказував, направляв.

Тема: «School life»

Тип проєкту: дослідницький із практичною спрямованістю.

Цілі проєкту:

- розширення активного і пасивного словникового запасу по темі «Being a student»;
- оволодіння новими мовними зразками для проведення інтерв'ю і дискусії (вираження ввічливої згоди / незгоди, здивування, перепитування, заперечення);
- виявлення актуальних проблем студентського життя та пропозиції щодо їх вирішення;
- розвиток умінь в підготовленому і частково-підготовленому монологічному мовленні.

Форма проєкту. Перші два етапи будуються на позакласній діяльності учнів та їх самостійної роботи, в ході третього і четвертого етапів, як найбільш складних, рекомендується класна форма роботи (в основному на занятті).

Координація. Відкрита координація з наданням необхідної кількості консультацій, матеріалів проєкту, мовленнєвих зразків.

Проектне завдання.

1. Проведіть інтерв'ю зі своїми однокласниками та учнями різних класів і з'ясуйте, як протікає учнівське життя і які проблеми є найбільш актуальними для сучасних школярів в наш час. Підготуйте колаж для презентації результатів проєкту і складіть список проблем з пропозиціями щодо їх вирішення.

2. Складіть план, розподіліть ролі і проведіть ток-шоу на тему «Життя і проблеми учнів нашої школи». Запросіть учнів інших класів для участі у загальній дискусії.

Рекомендована тривалість проєкту: близько тижня.

Рекомендована кількість учасників однієї підгрупи: не менше 3-х осіб

Хід проєкту:

Етап 1. Опис етапу.

Проведена вступна бесіда, в якій учням запропонована тема проєкту «School life», повторювалася лексика по темі. Група була поділена на дві підгрупи, кожна отримала проєктне завдання з коментарем вчителя, потім відбулося обговорення і зняття лексичних труднощів. Один учень від кожної підгрупи виконував роль «секретаря» – вносив до протоколу хід роботи, та проблеми, які поставали в процесі дослідження (мовного, організаційного та психологічного характеру). Учні виконували завдання першого етапу протягом 1-го тижнів.

Самостійна позакласна діяльність учнів. Учні проводили інтерв'ю зі школярами різних класів з різних питань, які представлені в анкеті, вказуючи вік, клас опитуваного.

Можливими були два варіанти проведення інтерв'ю: 1) за допомогою магнітофона чи диктофона з подальшою розшифровкою записів, редагуванням

і створенням письмового варіанту. Запис представлявся на занятті. Другий варіант – відповіді записувалися в блокнот. Потім результати опитування перекладають з української на англійську мову. Учень «секретар» заносить до протоколу докладний опис проведеної роботи.

Консультація та класна діяльність учнів та вчителя.

На першому уроці учні зверталися до вчителя з проблемами, що виникають на другому і третьому уроках (10-15 хв). Вчитель виправляв помилки під час перекладу на англійську мову, підказував, направляв. На третьому уроці учні подали вчителю список нових слів і виразів, які довелося використовувати в ході роботи над проектом на цьому етапі для редагування та ксерокопіювання (1 варіант на кожного учня).

Етап 2. Опис. На цій стадії проводилася підготовка презентації результатів, отриманих у процесі виконання завдань першого етапу: колаж на тему «Our school life» від кожної підгрупи, список проблем учнівського життя, виявлених в ході опитування, поради щодо їх вирішення, список нових слів і виразів від кожної підгрупи. Після презентацій вся група складала статистику частотності проблем, визначаючи таким чином найважливіші, і об'єднуються у виборі оптимальних шляхів їх вирішення.

Самостійна позакласна діяльність. Учні оформляли результати опитування у вигляді постерів або презентації англійською мовою. Список проблем, що є актуальними для учнів, заносилися туди ж або на окремий аркуш. Це могли бути також діаграма, графік або шкала. Кожна підгрупа формулювала поради щодо вирішення даних проблем, оформляючи в письмовому вигляді на робочому аркуші.

Консультація та класна діяльність учнів та вчителя. На четвертому занятті вчитель консультував учнів з питань, що виникли в процесі роботи. На п'ятому уроці відбулася презентація презентацій і списків проблем з порадами.

Етап 3. Опис етапу. Підготовка ток-шоу «Our school life». Учні розподіляли між собою ролі: ведучий, експерт-психолог, вчитель, директор, учні 7-11 класів. Формувався план проведення ток-шоу.

Самостійна позакласна діяльність учнів. Кожен учень самостійно готував свій виступ, використовуючи підготовлений список-словник і мовні вирази, надані вчителем, а також весь накопичений у ході проєкту матеріал. При цьому кожен учень готував одне питання чи дискусійну тезу, яка показувалася тільки вчителю (для непідготовленої частини ток-шоу).

Етап 4. Опис етапу. Проведення заключного ток-шоу за результатами проєкту «Our school life». На урок заздалегідь була запрошена інша група учнів, що вивчають англійську мову, в якості глядачів та можливих учасників. Крім того, зроблено додаткові копії списку нових слів і виразів, складених учнями– учасниками проєкту, і мовних виразів для гостей.

Самостійна позакласна діяльність учнів. Підготовка плану виступу на ток-шоу, повторення лексики за темою.

Консультації та класна діяльність учнів та вчителя. Ток-шоу проводилося на восьмому уроці. Спочатку відбулося представлення презентацій і списку проблем, потім обговорювалися шляхи їх вирішення. Після «складної» фази ток-шоу почалася «гнучка», відкрита фаза з непідготовленими висловлюваннями і участю в дискусії глядачів. На закінчення глядачі вибрали кращу презентацію, підгрупа-переможець отримала приз.

Після того, як формувальний етап експериментального дослідження закінчився, переходимо до контрольного етапу. Для цього була розроблена контрольна робота (Додаток В), яка за складністю схожа на контрольну вхідного контролю. За допомогою неї було виявлено рівень сформованості компетенції в говорінні в учнів після пробного навчання.

Отримані результати були оброблені за тією ж формулою, що використовувалася при вхідному контролі.

За результатами контрольної роботи було складено таблицю (Додаток Г).

Аналіз результатів проведеного вихідного контролю в 11 класі дозволив визначити рівень сформованості умінь і навичок в говорінні після проведення пробного навчання та представити їх у таблиці 3.2.1.

Таблиця 3.2.1.

Результати вихідного контролю

Рівні оцінювання	11 клас
Високий рівень	33,3 %
Достатній рівень	44,4 %
Середній рівень	16,7 %
Низький рівень	5,6 %

Таблиця 3.2.2.

Порівняльний рівень сформованості компетентності в говорінні учнів 11 класу

Рівень	До пробного навчання	Після пробного навчання	Зміни
Високий	27,8 %	33,3 %	5,5 %
Достатній	33,3 %	44,4 %	10,7 %
Середній	27,8 %	16,7 %	11,7 %
Низький	11,1 %	5,6 %	5,5 %

Побудуємо діаграму з метою порівняння результатів до та після пробного навчання на основі методу проєктів.

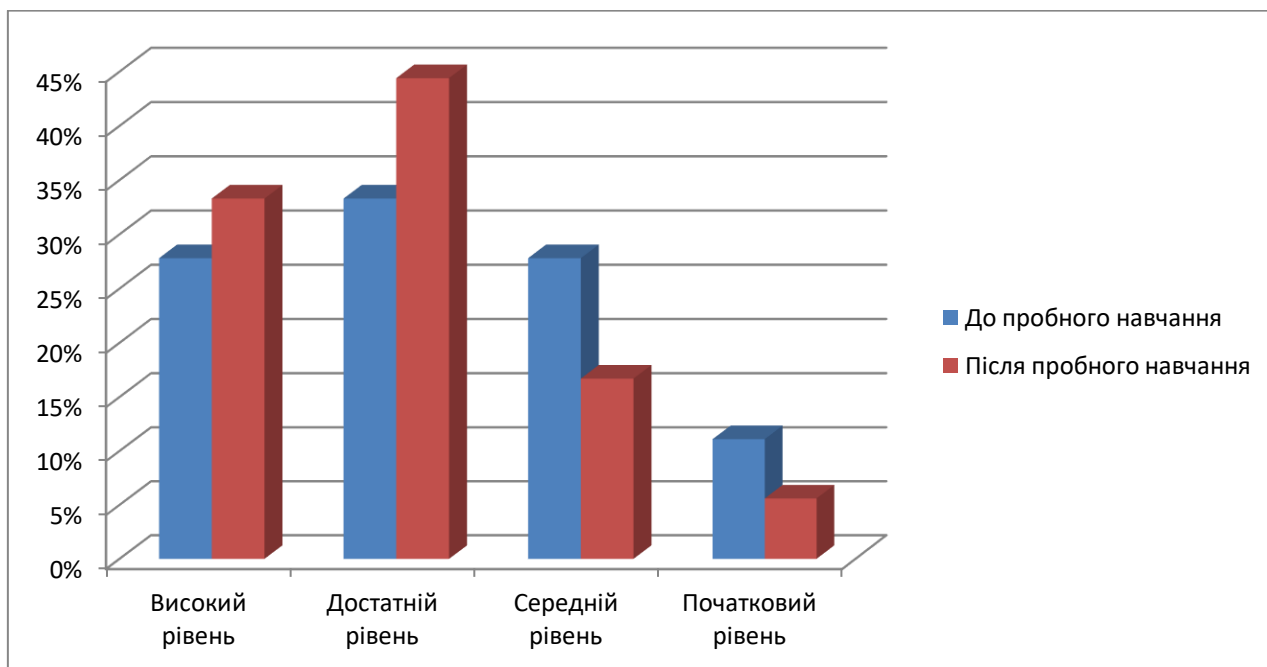

Рис. 3.2.2. Рівень сформованості компетентності в говорінні учнів до та після пробного навчання

Як показав аналіз, рівень сформованості компетентності в говорінні до та після пробного навчання за допомогою методу проєктів є вищим.

Отже, можемо стверджувати, що висунута гіпотеза про те, рівень іншомовної компетентності учнів старшої школи в говорінні англійською мовою (як другою іноземною) підвищиться в разі використання певного комплексу вправ та застосування елементів проєктної методики підтвердилася, що, у свою чергу, засвідчило адекватність і доцільність використання методу проєктів для формування компетенції в говорінні учнів старших класів за умови вивчення англійської як другої іноземної мови (перша - французька). Застосовані в ході проведення дослідження підходи до організації пробного навчання надали можливість отримати достовірні результати. Такі характеристики проєктної методики, як опора на особистий досвід, домінування самостійної діяльності, превалювання групової роботи і відносна новизна, дозволяють успішно використовувати її на уроках англійської мови у школі.

Висновки до розділу 3

За результатами пробного навчання можна сформуванати наступні висновки:

1. До початку пробного навчання було обрано експериментальний клас, розроблено контрольні (Додаток А, В) на виявлення рівня сформованості компетенції в говорінні учнів до і після пробного навчання.

2. В ході дослідження використано групу вправ на розвиток умінь формувати ідеї; групу вправ на обговорення плану проєктної роботи, формулювання мети і визначення кінцевого продукту проєкту.

3. Учням запропоновано проєкти за наступною тематикою: «The day when Ukrainians' lives have changed forever», «We are on our land. Together to the victory! Valerii Zaluzhnyi», «In dark times, bright people are clearly visible», «School life».

4. Після підведення підсумків було виявлено, що спостерігалася позитивна динаміка рівня сформованості англomовної компетентності в говорінні: на 5,5% більше стало учнів з високим рівнем, на 10,7% стало більше учнів з достатнім рівнем, на 11,7% стало менше учнів з середнім рівнем та на 5,5% знизилась кількість учнів з низьким рівнем. Отримані результати свідчать про те, що метод проєктів як умова формування іншомовної компетенції в говорінні учнів старших класів за умови вивчення англійської як другої іноземної мови (перша - французька) є ефективним.

ВИСНОВКИ

Зростання значення володіння іноземними мовами у всіх аспектах професійної діяльності людини формує перед системою сучасної мовної освіти нові виклики. Навчальні заклади мають підготувати випускників, які практикують використання іноземної мови в комунікативних цілях, здібні розв'язувати творчі завдання, брати активну участь у міжкультурному спілкуванні.

У магістерській роботі ми проаналізували особливості формування іншомовної компетентності у говорінні, а саме: охарактеризували говоріння як вид мовленнєвої діяльності учнів у процесі вивчення англійської мови, розглянули питання психологічних та вікових особливостей учнів старших класів, розкрили суть і дали загальну характеристику іншомовної компетентності у діалогічному та монологічному мовленні.

Розвиток навичок говоріння є чи не найважливішим завданням вчителів, оскільки метою навчання є оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості учня. Щоб забезпечити комунікативний підхід до розвитку вмінь та навичок діалогічного та монологічного мовлення, необхідно володіти знаннями з вікової і педагогічної психології, методики навчання іноземної мови, інтерактивними та інформаційними технологіями, творчим підходом вчителя до викладання.

У другому розділі ми розглянули питання важливості вивчення другої іноземної мови у школі. Також узагальнили найбільш ефективні технології формування компетентності в говорінні, такі як: навчання у співробітництві, метод проєктів, ігрова діяльність.

До основних форм навчання у співробітництві відносять: «Навчання в команді», «Ажурна пилка», «Круглий стіл», «Інтерв'ю», «Навчаємось разом», «Дослідницька робота», «Кейс-метод».

Питання успішного формування англомовної компетентності в говорінні засобами проєктних технологій є досить актуальним, адже специфікою іноземної мови є навчання мовленнєвої діяльності та комунікативна спрямованість, але для формування необхідних навичок незамінною стає активна усна практика. Саме метод проєктів дозволяє вирішити це навчальне завдання, перетворюючи заняття на цікавий дискусійний клуб, у якому вирішуються значущі для учнів питання. Для цього їм знадобляться не тільки знання мови, але й результати проведеної дослідницької роботи, аналіз отриманих даних, висновки.

Проєктна методика розвиває креативність, самостійність та ініціативність студентів, дає їм змогу краще закріпити пройдений матеріал, дізнатися нову інформацію.

Відповідно до етапів проєктної роботи були запропоновані групи вправ і завдань для ефективної роботи над формуванням англомовної компетентності в говорінні засобами проєктних технологій. Робота над проєктом відбувалася як в класній, так і в позакласній час під контролем вчителя.

Після проведення пробного навчання більшість учнів показали високий та достатній рівень сформованості компетентності в говорінні та розуміння структури і вимог виконання проєкту, що свідчить про ефективність застосування методики формування компетентності в говорінні засобами проєктної методики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко Л. В. Інтерактивні методи викладання іноземної мови. *Електронні засоби та дистанційні технології для навчання протягом життя: матер. міжнар. наук. конф.*, м. Суми, 13-14 листопада 2014 р. Суми : СМУ, 2014. С. 1-4.
2. Антонян І. М., Попович Н. Г. Використання інтерактивних методів навчання при викладанні іноземних мов у закладах вищої освіти. *Лінгвістика*. К., 2019. Вип. 40. С. 108-116.
3. Бігич О. Б., Борисенко Н. Ф., Борецька Г. Е., Гапонова С. В., Скляренко Н. К. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : навч. посіб. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. С. 299-340.
4. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя- філолога: зміст і структура. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : матер. міжнар. наук.-прак. конф.*, м. Львів, 12 – 14 листопада 2012р. Львів, 2012. С. 159-160.
5. Вікова психологія / О.П.Сергеєнкова, О.А.Столярчук, О.П.Коханова, О. В. Пасека. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376с.
6. Власова О.І. Педагогічна психологія / О.І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – 400с.
7. Галицька М. М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Київського університету ім. Бориса Грінченка. Освітологічний дискурс*. Київ, 2015. Т. 2, вип.10. С. 41-45.
8. Горобець І.А. Цілі та зміст формування іншомовної компетенції у говорінні студентів мовних спеціальностей в умовах глобалізації суспільства. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Випуск 15(58), 2017. Наукові записки РДГУ. С. 187-190.
9. Годованець Н. І., Леган В. П. Короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород, 2017. № 1. С. 60-61.

- 10.Добровольська Л.С. Формування лексичної компетенції на старшому ступені навчання з використанням відео презентації. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2014. Книга
- 11.Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти
URL:[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/post-derzh-stand-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/post-derzh-stand-(1).pdf).
- 12.Заброцький М.М. Основи вікової психології : навч. посіб. / М.М. Заброцький. – Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005. – 112 с.
- 13.Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид-ня С.Ю. Ніколаєва // К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
- 14.Задунайська Ю. Формування іншомовної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах педагогічного профілю. 2017. № 1. С. 4-6. URL:
<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-3.pdf>
- 15.Захарчук Т. П., Строкач Л.М. Психологічні особливості мотивації учбової діяльності сучасних старшокласників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки*. 2012. Вип. 39. С. 103-109.
- 16.Іванишина В. П. Психологічні передумови проведення позакласної роботи з іноземної мови у старшій школі з формування компетенції в діалогічному мовленні. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Філологічна*. 2012. Вип. 25. С. 176-178. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_25_62.
- 17.Іванишина В. П. Психологічні передумови використання проєктної методики для формування іншомовної компетенції в говорінні в середній загальноосвітній школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. - 2015. - Вип. 132. - С. 140-144.

18. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб. / за ред. Л. О. Калмикової. К. : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, 2008. С. 25-99.
19. Коваленко К. Г., Протовень О. П. Інтерактивні методи навчання у викладанні іноземної мови у вищій школі. *Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матер. міжнар. наук. конф.*, м. Полтава, 26 берез. 2015 р. Полтава, 2015. С. 1-4.
20. Концепція «Нова українська школа». [URL: http://mon.gov.ua/%d0%9d%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b8%202016/12/05/konczepczyia.pdf](http://mon.gov.ua/%d0%9d%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b8%202016/12/05/konczepczyia.pdf) ;
21. Краснова О.І. Метод проєкту як пріоритетний напрям розвитку освітніх інновацій у процесі вивчення іноземних мов у ВНЗ. URL: <http://www.tme.uomo.edu.ua/docs/6/11krasil.pdf>.
22. Кузнєцова Л.В., Кузнєцова Л.М. До питання про роль сучасних соціокультурних умов у формуванні мотивації учнів до вивчення другої іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 43. Педагогічні науки, 2009. С 24-29.
23. Липчанко-Ковачик О. В. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього фахівця як педагогічна проблема. *Вісник Національного університету оборони України. Питання педагогіки*. Мукачєво, 2013. Т. 5, вип. 36. С. 64-66.
24. Лобачук І.М. Теоретико-методологічні аспекти викладання другої іноземної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*, випуск 40, 2013, С. 56-60.
25. Лозова О. М. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови : навч.- метод. посіб. Київ : КНЛУ, 2010. С. 21-23.

- 26.Мазур Ю. Я., Полянчук Н.С. Інтерактивні методи формування англомовної компетентності учнів старших класів. *Молодий вчений*. 2018. № 9(1). С. 109-11.
- 27.Махінов В. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності при вивченні іноземних мов як основи комунікативної культури студента. *Педагогічні науки*. 2014. № 116. с. 167.
- 28.Мельник Н. І. Іншомовна компетентність як пріоритетний напрям у змісті професійної підготовки педагогів у країнах Європи. *Іншомовна освіта педагога: виклики, проблеми, перспективи : матер. Міжнар. наук.-практ. конф.*, Київ, 5 листоп. 2015 р.. с. 201-207.
- 29.Мухіна В.С. Вікова психологія. Феноменологія розвитку.– М.: Академія, 2006. – 608 с.
30. Настас А.І. Метод проєктів як умова формування іншомовної компетентності учнів старшої школи. *Науковий онлайн збірник «Магістерські студії»*. 2022. №3. С. 162-168.
- 31.Науменко, У. В. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в умовах модернізації. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 119-121.
- 32.Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бражник Н. О., Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : навч. посіб. / за ред. К. І. Онищенко. К. : Ленвіт, 1999. С. 59- 149.
- 33.Ніколаєва С.Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах.*Іноземні мови*. – 2010. – №3. – С. 3-10.
- 34.Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу . *Іноземні мови*. – 2010. – № 2. – С.11-17.
- 35.Паласюк М. Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів вищих технічних закладів освіти. *Людинознавчі студії: зб. наук. пр. Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Серія: Педагогіка*. – Дрогобич: Вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. – Випуск 29. Ч. 1. – С.144-154.

- 36.Палій О.А. Про підвищення ефективності навчання другої іноземної мови в ЗНЗ. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* – 2014. – № 1. С. 120-124.
- 37.Пантелєєва О. О., Малєєва Т. Є. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей. *Вісник Національної академії Національної гвардії України. Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* Харків, 2019. № 88. С 134-136.
- 38.Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи : метод. рек. Київ: Педагогічна думка, 2014. 80 с.
- 39.Полянничко З. О. Використання проєктної методики в позакласній самостійній роботі учнів старших класів під час вивчення англійської мови. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання.* 2011. № 43. С. 104-108.
- 40.Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання : навч. -метод. посіб. Київ : [Б. в.], 2007. С. 13-16.
- 41.Роль і місце іноземних мов у житті сучасних старшокласників: аналітична довідка. 2017. 31 с. [URL: https://monitoring.in.ua/up/files/portfolio/000213.pdf](https://monitoring.in.ua/up/files/portfolio/000213.pdf)
- 42.Савчин М.В. Вікова психологія / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К.: Академвидав, 2006. – 360 с.
- 43.Салащенко Г. М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проєктних технологій. *Правовий часопис Донбасу.* Кривий Ріг, 2019. Т. 3, вип. 68. С. 156-157.
- 44.Сажко Л.А. Навчання другої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах. *Київський національний лінгвістичний університет. Іноземні мови,* № 4/2011 (68). С 3-7.
- 45.Сажко Л.А. Шляхи формування іншомовної компетентності в говорінні студентів мовних спеціальностей. *Наукові праці.* Випуск 161. Том 173. 2011. С. 116-119.

46. Свириденко І. М. Інтерактивні технології і методи навчання іноземних мов на немовних факультетах. *Наукові записки*. 2016. № 144. С. 1-8.
47. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Педагогічна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.
48. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія / О.В.Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
49. Стрельнікова, О. В. Інтерактивні методи викладання англійської мови на неспеціальних факультетах ВНЗ. *Наукові записки*. 2009. № 11. С. 570- 575.
50. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : навч. посіб. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. С. 190-191.
51. Ткачов А.С. Формування іншомовної компетентності інтелектуально здібних учнів основної школи. *Науковий вісник ужгородського університету. серія: «Педагогіка. соціальна робота»*. – 2017. С. 241-244.
52. Хоменко О.В. Зміст навчання англійської мови у 10-11 класах середньої загальноосвітньої школи. Автореф. Дис. Канд. пед. наук:13.00.02 / О.В. Хоменко; Київ, держ.лінгв.ун-т. – К.,2001. – 20 с.
53. Чорна О.О. Особливості та практика формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. – 2013. – Вип. 22. – С. 230-237.
54. Чиханцова О. А. Сформованість психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки*. 2014. Вип. 2.12. С. 228-234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2014_2_12_44.

- 55.Шовкопляс О.І. Використання кейс-методу в процесі професійно-орієнтованого навчання англійській мові у ВУЗі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 14 (273), Ч. II, 2013. С. 207-212.
- 56.Шморгун І.В. Метод проєктів як найефективніша форма організації самостійної роботи учнів у процесі вивчення англійської мови. *Молодий вчений* № 7 (47) • липень, 2017 р. С 341-344.
- 57.Ящук С. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проєктно — технологічної діяльності. *Рідна школа*. — 2004. — №4. — С. 9—11.
- 58.Azis R. N. The Seven Steps of Project Based Learning Model to Enhance. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, volume 102. 1st International Conference on Technology and Vocational Teachers (ICTVT 2017). P. 251-256.
- 59.Productive Competences of Vocational Students. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2017. №102. P. 251–256.
- 60.Baker J. Essential Speaking Skills / Joanna Baker. – Westrup Heather: Continuum International Publishing Group, 2003. – 170p.
- 61.Bell S. Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the. *The Clearing House*. 2010. №83. P. 39–43.
- 62.Ellis Rod. Understanding second language acquisition, 2nd edition. Oxford : OUP, 2015. 365 p.
- 63.Foreign Language. *English teaching forum*. 2005. № 4. URL:https://americanenglish.state.gov/files/ae/resource_files/05-43-4-c.pdf (дата звернення: 05.11.2021).
- 64.Dewi H. Project based learning techniques to improve speaking skills. *English educational journal*. 2016. №7. P. 341–359.
- 65.Guo P. A review of project-based learning in higher education: Student outcomes and measures. *International Journal of Educational Research*. 2020. №102.P. 2–13.

66. Hunafatu M. I. Improving students speaking skill through project-based learning. English Education Study Program. 2016. P. 11.
67. Interactive English Learning Matches Teachers To Technology [URL: https://edusoftlearning.com/interactive-english-learning-matches-teachers-technology/](https://edusoftlearning.com/interactive-english-learning-matches-teachers-technology/) (date of address: 21 September 2021).
68. Marisah A. The implementation of project-based learning to improve vocational students speaking skills. *Journal of English Language and Language Teaching (JELLT)*. 2017. P. 27–32.
69. Papalia D.E. A Child's World. Infancy Through Adolescence / D.E.Papalia, S. W. Olds, R. D. Feldman. – NY.: McGraw – Hill Higher Ed., 2002. – 452 p.
70. Pham D. T. Project-based learning: from theory to EFL classroom practice. *Proceedings of the 6th International OpenTESOL Conference*. 2018. P. 327–339.
71. Poonpon K. Enhancing English skills through project-based learning. *The English Teacher*. 2018. №12. P. 1–10.
72. Pourhossein Gilakjani A., Sabouri N. B. Advantages of using computer in teaching English pronunciation. *International Journal of Research in English Education (IJREE)*. 2017. Vol. 2(3). P 78-85.
73. Project Based Learning Handbook. *Communications and Training Sector*. 2006. №1. P. 38.
74. Robin A. Dialogical Teaching. – 2017. – [URL: https://robinalexander.org.uk/dialogic-teaching/](https://robinalexander.org.uk/dialogic-teaching/) (date of address: 13 August 2021).
75. Stoller F. L. Project work: a means to promote language content. Methodology in language teaching : an anthology of current practice. *Cambridge* : CUP, 2002. P. 107–120.
76. Timothy C. Johnston. Roles And Responsibilities In Team Projects. *Journal of College Teaching & Learning*. 2005. №2. P. 59-70.